

“ เหตุใดจึงไม่มีนักปรัชญามุสลิม ? ”	6
กัณฑ์(อ)ประชาธิปไตยในโลกมุสลิม (ตอนแรก)	10
ห้องเรียนเพศวิถี “สอน” อะไร	14
เมื่อคนตาย เราควรฟังเสียงใคร?	22
“สรุปย่อ “ชวนถกหนังสือของ ดร.อนุสรณ์ อนุโณ – ‘นับไม่กินหมาก’”	28
Think tank Forum	30

Patani Forum Team

เอกรินทร์ ต่วนศิริ
 อับดุลเลาะ หมัดอะด้า
 อาอิชะห์ กายแก้ว
 นูร์มะห์ ปือราเฮง
 กองบรรณาธิการ

ติดต่อ Patani Forum

112/21 หมู่ 5
 ถนนหนองจิก
 ตำบลรูสะมิแล
 อำเภอเมืองปัตตานี
 จังหวัดปัตตานี
 94000

Email : editor.pataniforum@gmail.com
 Web site : www.pataniforum.com
 facebook : [pataniforum](https://www.facebook.com/pataniforum)

เอกรินทร์ ต่วนศิริ

ความหมายนัยยะของ Post-Truth คือความจริงไม่สำคัญหรือไม่มีความหมายเท่าอารมณ์รับรู้ การให้ความหมายข้างต้นมาจากพจนานุกรม Oxford Dictionary โดยเลือกคำว่า Post-Truth ให้เป็นคำแห่งปี 2016 ที่ผ่านมา โลกมีการเปลี่ยนแปลงและเกิดสิ่งที่น่าประหลาดใจในโลกการเมืองตั้งแต่การเลือกตั้งประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา การโหวตเสียงของพลเมืองในประเทศอังกฤษที่คะแนนเสียงโหวตแยกตัวจากสหภาพยุโรป ฯลฯ

ความจริงและเหตุผลอาจจะไม่สำคัญเท่ากับอารมณ์การรับรู้และมีคำตอบอยู่แล้วของผู้คนที่เลือกที่จะสมานทานและเชื่อว่าตัวเองรู้ดีโดยไม่ฟังเสียงและความเห็นใด ๆ ต่างจากสิ่งที่เชื่อและรู้สึก คงต้องกล่าวต่อไปอีกว่าเวทีแห่งสิทธิและเสรีภาพได้ขยายสู่ใน platform ใหม่คือโลกออนไลน์มีตั้งแต่ Facebook, Twitter, Instagram, ที่ชวนให้ผู้คนได้แสดงความเห็นตั้งแต่เรื่องตัวเองจนถึงเรื่องสาธารณะ แต่กระนั้นก็ตามอำนาจรัฐก็จะเข้าไปจัดการและจัดระบบความคิดของผู้คน เพื่อต้องการควบคุมคนในสังคม ซึ่งชวนให้นึกถึงนักคิดคนสำคัญคือมีเชล ฟูโกต์ เสนอความคิดเรื่อง “เหตุผลของรัฐ” (Raison d’Etat) ซึ่งเป็นหนึ่งในเครื่องมือสำคัญของรัฐที่ทำให้รัฐนั้นสามารถมีความชอบธรรมในการตรวจตราประชาชนและการใช้การปกครองชีวญาณ เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการบริหารจัดการประชาชนได้ตั้งแต่โบราณจนถึงโลกออนไลน์

ด้วยเหตุผลของรัฐและความมั่นคงที่มีความจำเป็น ทำให้รัฐต้องสรรหาวิธีการที่จะควบคุมหรือตรวจสอบบุคคลอย่างละเอียดโดยเคร่งครัด แต่ไม่ให้อิสระว่าตนกำลังถูกควบคุมอยู่ ภายใต้กรอบคิดเช่นนี้ วิธีการทางเศรษฐศาสตร์จึงถูกนำมาใช้ในการเมือง ร่วมกับสิ่งที่เรียกว่า “สถิติ” ในฐานะของการตรวจสอบประชาชนภายใต้การวางแผนเพื่อที่จะทำให้รัฐเข้าหลักการเศรษฐศาสตร์มากที่สุด นั่นก็คือ ลดค่าใช้จ่าย เพิ่มรายได้ ให้มากที่สุด สิ่งที่เกี่ยวข้องกับประชาชนเรา ๆ คือการจัดเก็บภาษีเพื่อเหตุผลของรัฐ

หากว่าโลกเสรีไร้ขอบเขตที่เราเรียกว่าโลกแห่งการสื่อสารทางด้านอินเทอร์เน็ตได้เปลี่ยนโลกและผู้คนเป็นอย่างมาก แต่ก็อีกนั่นแหละ รัฐก็จะเข้าไปควบคุม ตรวจสอบพฤติกรรมของคนในสังคม ที่มีเซล ฟูโกต์ เคยเสนอเรื่องการปกครองชีวญาณ “การปกครองชีวญาณ” (Governmentality) ที่มาจากคำว่า “govern” + “mentality” (การปกครอง + วิธีคิด) อาจจะทำให้เราได้เข้าใจโลกแห่งการควบคุมในนามของผู้ปกครอง

สำหรับบทความในวารสารฉบับนี้ เริ่มต้นด้วยการเปิดบทความเรื่อง **เหตุใดจึงไม่มีนักปรัชญามุสลิม?** คำถามนี้เป็นคำถามในเชิงปรัชญาที่ชวนสนทนาต่อว่าวิชาความรู้ที่เรียกว่าปรัชญาในโลกมุสลิมอยู่ที่ไหนในโลกสมัยใหม่ปัจจุบัน และบทความที่น่าสนใจต่อเนื่องคือ **กบฏ(อ)ประชาธิปไตยในโลกมุสลิม (ตอนแรก)** โดยฉบับนี้ได้เสนอเป็นตอนแรก ที่เสนอให้มีการพูดคุยและทบทวนประชาธิปไตยในโลกมุสลิมด้วยเหตุผลและปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในโลกมุสลิม สองบทความข้างต้นเป็นการเปิดเวทีวิชาการระหว่างเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนต่อไป

ในฐานะบรรณาธิการจึงชวนตั้งคำถามต่อว่า เหตุใดไม่มีประชาธิปไตยในโลกมุสลิม? คำถามนี้เป็นคำถามเพื่อชวนสนทนาต่อ ไม่ได้หวังให้ใครมาตอบแบบเบ็ดเสร็จและหมดคำถาม คำตอบที่ดีจะชวนให้บทสนทนาเคลื่อนไหวต่อไป บทความทั้งหมดที่เสนอในวารสารฉบับนี้ เป็นบทสนทนาที่ร่วมสมัยและเป็นเหตุการณ์ที่น่าจับตามองอย่างยิ่งในการเมืองระหว่างประเทศโดยเฉพาะการกระชับอำนาจของประเทศซาอุดีอาระเบียต่อประเทศเล็ก ๆ อย่างกาตาร์ ที่ทำให้ทั่วโลกมองมาที่การเมืองในโลกมุสลิม

การมีที่ทางให้แก่คนอื่นหรือว่าชุดความคิดอื่นย่อมเป็นเรื่องดีกว่าการปิดกั้น และกดผู้คนที่จมอยู่กับความคิดของตัวเอง เรามีอาจจะปฏิเสธได้ว่าโลกแห่งเสรี เป็นโลกแห่งความจริงที่เรายืนอยู่ตรงนี้ ในความที่ว่าคุณค่าของมนุษย์และชีวิตของ มนุษย์เป็นสิ่งที่สำคัญมากกว่าอุดมการณ์ทางการเมืองและความเชื่อส่วนบุคคล ทางเรา จึงเสนอบทความที่ชื่อว่า **ห้องเรียนเพศวิถี “สอน” อะไร** เพื่อให้เกิดความเข้าใจและ เรียนรู้ระหว่างกัน

เรื่องความเป็นธรรมถือว่าเป็นเรื่องที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของมนุษย์ เพราะความเป็น ธรรมจะช่วยให้มนุษย์อยู่อย่างมีศักดิ์ศรีและมีหน้ามีตาในสังคม เพราะเป็นคนเหมือนกัน เราจึงเสนอ **เมื่อคนตาย เราควรฟังเสียงใคร?** เป็นบทความที่เปรียบเทียบกรณี จากเหตุการณ์ที่เจ้าหน้าที่รัฐได้กระทำการวิสามัญคุณชัยภูมิ ป่าแส ชวนให้นึกถึง เรื่องราวในเหตุการณ์จังหวัดชายแดนใต้ และอยากหยิบยกเล่าถึงเหตุการณ์และ ประสบการณ์ที่ได้พบเจอ เพื่อเปรียบเทียบในบางประเด็นกับปรากฏการณ์ความ ตายของคุณชัยภูมิ ป่าแส

สำหรับหนังสือ จากสำนักพิมพ์ปาตานี พอร์รัม ทางเราก็คงขายหนังสือต่อ ไปเพื่อต่อลมหายใจทางด้านเศรษฐกิจและความฝันต่อไป ฉบับนี้เราเสนอบทความ “สรุปย่อ **“ชวนถกหนังสือของ ผศ.ดร.อนุสรณ์ อุณโณ – ‘นปีไม่กินหมาก’**”

ปิดเล่มด้วย ถอดบทสนทนาจากเวที วง Think Tank Forum หัวข้อ **เข้าใจรอบ จินตนาการพัฒนาเศรษฐกิจปาตานี** สำหรับบทสนทนาชายแดนใต้ที่ชวนคิดและ ปฏิเสธไม่ได้คือเรื่องเศรษฐกิจ มีนักวิชาการเคยกล่าวว่า หากวิเคราะห์การเมืองโดย ไม่มองเศรษฐกิจ ก็เหมือนปิดตาข้างหนึ่งแล้วเพ่งมอง ทางปาตานีพอร์รัมจึงพยายาม มองไปพอร์รัม ๆ กัน เพราะในยุคทุนนิยมเรามีอาจจะปฏิเสธระบบเศรษฐกิจเสรีนิยม ได้ ฉะนั้นคำถามจึงมีอยู่ว่า ในสังคมปาตานีจะสมาทานความคิดเศรษฐกิจแบบใด ? เพราะหากมีแต่ข้อเสนอทางการเมืองโดยไม่มีแผนพัฒนาเศรษฐกิจที่เป็นข้อเสนอ ก้ ย่อมยากที่จะมองเห็นภาพอนาคต

ด้วยมิตรภาพ
เอกรินทร์ ต่วนศิริ

“ เหตุใดจึงไม่มีนักปรัชญามุสลิม ? ”

ผู้เขียน : Hazan Azad

“ เหตุใดจึงไม่มีนักปรัชญามุสลิม ? ” สุธิปตา กาวีราช โยนคำถามนี้ให้ผมในฤดูใบไม้ร่วง ปี ค.ศ. 2009 เมื่อครั้งที่ผมกำลังศึกษาตัวบททางปรัชญาเชิงวิพากษ์ของนักปรัชญาจากโลกตะวันตกกับเขา แม้ว่าจะเป็นคำถามที่ซับซ้อน (ซึ่งการที่กาวีราชในฐานะนักคิดหลังอาณานิคมที่สำคัญคนหนึ่งเป็นผู้ถาม ผมเองไม่อยากจะมองคำถามนี้อย่างผิวเผิน) คำถามนี้ก็ชี้ให้เห็นถึงความล้มเหลวของนักคิดมุสลิมที่จะมีส่วนร่วมในจารีตทางปัญญาของตนพร้อมๆ กับจารีตทางความคิดของโลกตะวันตก

ในขณะเดียวกัน คำถามของกาวีราชก็ยังเชื่อมโยงกับอีกคำถามหนึ่งที่ถูกหยิบยกโดย ฮามิด ดาบาซึ เมื่อไม่นานมานี้: “ พวกที่ไม่ใช่ชาวยุโรปสามารถคิดเองได้หรือไม่ ? ” ในบทความของเขา ดาบาซึเน้นให้เห็นว่า แนวคิดที่ไม่ได้มาจากยุโรป – ในที่นี้คือ ความคิดจากมุสลิม – ถูกวิชาการคัดเลือกร้อยละอย่างไร เพราะปัญหาไม่ได้อยู่ที่ว่า มุสลิมมีความสามารถในการคิดหรือไม่ แต่อยู่ที่ว่า ความคิดของมุสลิมจำเป็นต้องได้รับการปรับรูปแบบเพื่อให้เข้ากับสไตล์การคิดแบบตะวันตกอย่างไร เพื่อที่แนวคิดนั้นจะได้รับการยอมรับว่าเป็น “ปรัชญา” ตามแนวทางของวิชาการตะวันตกและไม่ใช่อะไรที่อิงกับเทพเวทดาหรือนิยายปรัมปรา

ในแง่หนึ่งคำถามที่ว่า “ เหตุใดจึงไม่มีนักปรัชญามุสลิม ? ” เป็นคำถามที่ออกจะแปลกประหลาด ฮามิด ดาบาซึ และวอลเตอร์ มิกโนโล ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นนักคิดคนสำคัญ เคยอ้างถึงชื่อของนักปรัชญามุสลิมจำนวนมาก (เช่น Souleymane Bachir Diagne, Azmi Bishara, Sadeq Jalal Al-Azm, Fawwaz Traboulsi, Abdallah Laroui, Abdolkarim Soroush, และ Seyyed Hossein Nasr) นอกจากนี้ วาเอล ฮัลลัค ผู้ซึ่งเป็นนักคิดคนสำคัญเช่นกัน ก็ได้อ้างถึงชื่อนักปรัชญามุสลิมอีกหลายคนในคำวิจารณ์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองและความรู้ของเขา (เช่น Muhammad Arkoun, M Abed al-Jabiri, Ali Harb, Hasan Hanafi, and Muhammad Shahrur)

ความคิดแบบมุสลิมและวงวิชาการตะวันตก

เมื่อไม่นานมานี้ ผมพยายามครุ่นคิดเกี่ยวกับชุดคำถามชุดหนึ่งและลองโยนคำถามเหล่านั้นในวงเสวนาวิชาการสองถึงสามวง ซึ่งทั้งหมดมีนักวิชาการมุสลิมเป็นตัวแทนเข้าร่วม แต่ก็ยังไม่ได้รับคำตอบที่น่าพึงพอใจ คำถามของผมได้แก่มุสลิมสามารถคิดในฐานะมุสลิมคนหนึ่งในแวดวงวิชาการได้มากน้อยแค่ไหนโดยไม่ถูกมองว่ามีความเป็นมุสลิมมากเกินไป? และความคิดของมุสลิมถูกปรับมากน้อยแค่ไหนเพื่อให้เข้ากับกระบวนทัศน์ของการคิดแบบตะวันตก?

การตั้งคำถามของผมมาจากฐานที่ว่ามุสลิมในแวดวงวิชาการเป็น “พวกมุสลิมในบ้าน” หรือ “มุสลิมในสนาม”

นั่นหมายความว่า งานเขียนของนักวิชาการมุสลิมจะได้รับการยอมรับในทางวิชาการก็ต่อเมื่องานชิ้นนั้นไม่ถูกจัดประเภทว่าเป็นข้อเขียนเกี่ยวกับอิสลามแต่เป็นเพียงการแสดงออกแบบปรีวิสัยในทางวิชาการเท่านั้น หากมองมุมต่าง ถ้าบทบาทเบื้องต้นของวิชาการคือการสอนให้เชื่อฟังรัฐ และถ้ามุสลิมจะต้องปรับความคิดให้สอดคล้องกับข้อบังคับทางวิชาการดังกล่าว นักวิชาการมุสลิมเองมิใช่หรือที่กำลังผลิตซ้ำอำนาจและความรู้แบบตะวันตก? อย่างที่มิเชลล์ พูโกต์ สอนเราว่าความรู้และอำนาจนั้นเกี่ยวพันกันจนแทบแยกไม่ออก

ผมอยากจะย้ำเตือนผู้อ่านทั้งหลายว่า หนึ่งในในความปรารถนาอันแรงกล้าของเครือจักรภพอังกฤษที่มีต่ออินเดีย (ซึ่งเป็นตัวอย่างหนึ่งของแผนในการล่าอาณานิคม) คือ ให้การศึกษาแก่ชาวอินเดียตามตำราความรู้แบบตะวันตกสมัยใหม่เพื่อเตรียมผู้คนให้พร้อมที่จะยอมรับและต้อนรับ

การเข้ามาของการปกครองโดยอังกฤษ ความฝันอันหนึ่งของโทมัส บาบิงตัน แมคเคาเลย์ (ค.ศ. 1800-1859) ผู้ซึ่งมีบทบาทหลักในการนำเข้าสู่ระบบการศึกษาแบบตะวันตกมาสู่อินเดีย ก็คือชาวอินเดียจะเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้แบบตะวันตกให้กับชาวอินเดียคนอื่น ๆ ต่อไป

ความฝันดังกล่าวได้กลายเป็นจริงในรูปแบบที่แม้กระทั่งแมคเคาเลย์และเพื่อนของเขา ก็คาดไม่ถึง ชาวอินเดีย – มุสลิมและชนชาติอื่นๆ – และชนชาติที่ไม่ใช่ชาวยุโรปทั่วโลก ต่างถูกสอนด้วยเนื้อหาความรู้แบบตะวันตกโดยคนที่ไม่ใช่ชาวตะวันตกเองด้วยซ้ำ ปรากฏการณ์นี้เกิดขึ้นกับแวดวงวิชาการด้วยเช่นกัน หากพิจารณาถึงประวัติศาสตร์คตินิยมแบบตะวันออก (Orientalism) อิสลามศึกษาก็นับเป็นเพียงหัวข้อศึกษาหนึ่งของวิชาการตะวันตก

ผมกล่าวไปก่อนหน้านี้อแล้วว่า จนถึงตอนนี้ยังไม่ได้รับคำตอบที่น่าพึงพอใจให้กับคำถามของผม ความจริงก็คือ บางคำตอบที่ได้รับต่างติดอยู่ที่วิธีการถามของผม ซึ่งมองกลับไปอาจจะเข้าท่า เพราะวิธีที่ผมสร้าง **คำถามตั้งต้นของผมคือ มุสลิมในแวดวงวิชาการเป็น “มุสลิมในบ้าน” (house Muslims) หรือ “มุสลิมในสนาม” (field Muslims)** เมื่อฟังอย่างนี้เป็นที่แน่นอนว่าผมกำลังใช้อุปมาอุปไมยเรื่อง “house negroes” และ “field negroes” ของ **มัลคอล์ม เอ็กซ์**

ตามคำอธิบายของมัลคอล์ม เอ็กซ์ นิโกรในบ้าน หรือ “house negroes” เป็นผู้มีลักษณะคล้ายตามเจ้าของบ้าน (Master) ในทุก ๆ เรื่อง หากผู้นำของบ้านว่าอย่างไร เขาก็จะเชื่อ พูด และทำตามนั้น ไม่คิดจะโต้แย้งหรือทำอะไรที่แตกต่าง

ซึ่งมีลัทธิมองว่า นิโกรในบ้านเป็นคนกลุ่มน้อย ในขณะที่ นิโกรในสนาม หรือ “field negroes” ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ (มีลัทธิมองอ้างว่าเขาก็เป็นหนึ่งในนี้) จะมีลักษณะตรงกันข้าม คือ พร้อมที่จะต่อต้านผู้นำและสร้างหนทางของตนเอง (ขยายความโดย กองบรรณาธิการแปล) อ่านเพิ่มเติมที่ [<http://ccnmtl.columbia.edu/projects/mmt/mxp/speeches/mxa17.html>]

และบทบาทของ house negroes ในระหว่างการเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิพลเมืองในสหรัฐอเมริกาเพื่อทำให้เจ้าหน้าที่รัฐผิวขาวผ่อนคลายความกังวลเกี่ยวกับพลเมืองแอฟริกันอเมริกัน

แน่นอนผมไม่ได้มอง “ผิวสี” และ “มุสลิม” ว่าเป็นสองประเภทแยกกัน เพราะจริง ๆ แล้วสองอย่างนี้เกี่ยวพันทับซ้อนกัน ทั้งนี้อดีตชีวิตประวัติของมัลคอล์ม เอ็ก ดรงใจผม (มุสลิมที่ไม่ใช่คนผิวสี) มากกว่าหนังสือเพื่อการต่อต้านเล่มใดในรอบห้าสิบปี งานที่เก่ากว่านั้นอีกชิ้นหนึ่งที่มีอิทธิพลพอ ๆ กัน คือ “ผิวดำ หน้ากากขาว” (Black Skin, White Masks) ของฟรานซ์ ฟานอน

อย่างไรก็ดี บางคนก็ตอบคำถามโดยยืนยันว่า รับผิดชอบอุปมาอุปไมยของผมเพราะประสบการณ์ของแอฟริกันอเมริกันและมุสลิม นั้นไม่เหมือนกัน ถึงกระนั้น ผมก็ยังสงสัยอยู่ดีว่า ข้อกังขาบางอย่างนั้นเป็นเพราะผมทำให้บทบาทของมุสลิมในแวดวงวิชาการเป็นประเด็นขึ้นมาหรือไม่ เพราะทั้งหมดทั้งมวลผมกำลังตั้งคำถามกับแหล่งที่มาของงานและรายได้ของพวกเขา ผมกังวลเกี่ยวกับการเข้าไปมีส่วนโดยไม่ตั้งใจของนัก

วิชาการในการแบ่งขั้วตรงข้ามระหว่าง “แนวคิดสุดโต่ง” และ “แนวคิดเป็นกลาง” ที่เกิดขึ้นหลังเหตุวินาศกรรม 9/11 ซึ่งกำลังก่อสร้างวาทกรรมยูโร-อเมริกันเกี่ยวกับมุสลิมทั่วโลก และได้ขยายวงกว้างออกไปเรื่อย ๆ

มุสลิมในบ้าน

ในขณะที่วาทกรรมยูโร-อเมริกันพยายามระบุตัวตนและส่งเสริมมุสลิมสายกลางมากกว่าสายสุดโต่ง ผมมีคำถามว่า ‘นักวิชาการมุสลิมเองจะสร้างคุณภาพการต่อเรื่องเล่าทางภูมิศาสตร์การเมืองที่ถูกทำให้เป็นการเมืองนี้โดยการพยายามระบุตัวตนของมุสลิมและอิสลามสายกลางและส่งเสริมให้ตัวตนที่วออยู่เหนือรูปแบบอื่นใดของอิสลาม ซึ่งมีความหลากหลายมากเกินกว่าที่ใครจะจินตนาการไปถึงได้อย่างไร?’ ข้อโต้แย้งของผม คือ หากมุสลิมยึดโยงกับการ ทำความเข้าใจมุสลิมโดยแยกออกเป็นสองฝ่ายที่ตรงข้ามกัน (Racialized binary) ตามที่เดวิด ไทเลอร์ร็อก นักทฤษฎีเชิงวิพากษ์ด้านชนต่างสีผิวได้อธิบายไว้ แสดงว่า นักวิชาการมุสลิมกำลังเล่นบท “มุสลิมในบ้าน”

จารีตทางปัญญาของอิสลามมีประวัติศาสตร์อันยาวนานของการตีความสิ่งต่างๆ ในแบบที่ตรงข้ามกับการตีความทั่วไป

แต่บทสนทนาที่ผมพยายามริเริ่มดังกล่าว ก็ล้มเหลวและถูกลบเลื่อนไปซ้ำแล้วซ้ำเล่า มีคนๆ หนึ่งบอกว่า ผมกำลังหมกมุ่นอยู่กับความรู้ทางปรัชญาปลอม ๆ (pseudo-intellectualism) ซึ่งเป็นปัญหาที่โดยทั่วไปจะไม่ได้รับการตอบสนอง เพราะว่ามันมักทำให้การอภิปรายต้องหยุดลง ก่อนที่จะได้ถามคำถามใจกลางด้วยซ้ำ เธอ หรือเขา (บุคคลดังกล่าวไม่ต้องการให้เปิดเผยตัวตน) เห็นว่า ข้อโต้แย้งอย่างหนึ่งที่มุสลิมมีคือ พวกเขาปฏิเสธที่จะคิดภายใต้กระบวนการที่ศรัทธาอาณานิคม และนั่นคือข้อโต้แย้งที่มุสลิมยังคงมี (ผมเองก็ยังไม่แน่ใจว่าข้อโต้แย้งที่ว่านั้น มุสลิมมีมากกว่าใครกลุ่มใด)

ประเด็นของผมคือ ด้วยการใช้การศึกษาแบบตะวันตกในประเทศที่ตกเป็นอาณานิคม ความรู้แบบตะวันตกจะกลายเป็นความรู้ในตัวมันเอง ซึ่งจะเข้ามาแทนที่วิธีการคิดการรู้อื่นๆ ที่มีอยู่มากมายนับไม่ถ้วนและเคยดำรงอยู่เคียงคู่กับความรู้อื่นๆ แบบตะวันตกตั้งแต่ยุคก่อนสมัยใหม่ ดังนั้นความคิดที่ว่าใคร ๆ ก็สามารถคิดนอกกรอบของการศึกษาหาความรู้แบบตะวันตกได้นั้นจึงเป็นเพียงสิ่งเพ้อฝัน

การตอบโต้ที่ผมได้รับจากโลกออนไลน์ เป็นประสบการณ์ที่ย้ำเตือนให้ผมเข้าใจว่า จากประวัติศาสตร์ที่ผ่านมา มุสลิมมักจะทำหน้าที่ให้เกิดการตั้งคำถามและท้าทายสภาพปัจจุบันของสังคมเสมอ จารีตทางปัญญาของอิสลามมีประวัติศาสตร์อันยาวนานของการตีความสิ่งต่าง ๆ ในแบบที่ตรงข้ามกับการตีความทั่วไปใจความของมันก็คือ เราจะมีวิถีในการตีความงานเขียนหรือทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคม

มากกว่าหนึ่งแนวทางเสมอ อิบเอ็น อาราบี (ค.ศ. 1165-1240) ซึ่งในหมู่มุสลิมที่ชื่นชมผลงานของเขา จะรู้จักกันในนาม “ครูผู้ยิ่งใหญ่” เป็นผู้มีอิทธิพลอย่างมากต่อโลกมุสลิมแต่ในขณะเดียวกันเขาก็ถูกกล่าวหาจากคนบางกลุ่มว่าเป็นพวกนอกรีตด้วย

ด้วยข้อเสนออันเลื่องชื่อของเขาที่ว่า ฟาโรห์ – ผู้ที่นับถือศรัทธาสลึงต้องห้ามไม่ให้ได้รับการบูชาในศาสนาที่นับถือพระเจ้าองค์เดียวตามเรื่องเล่าจากคัมภีร์กูรออันและไบเบิล – ถือเป็นผู้เชื่อว่าพระเจ้ามีองค์เดียว นอกจากนี้ การชาลี (ค.ศ. 1058-1111) นักวิชาการที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อแนวคิดอิสลามอีกคนหนึ่งได้โต้แย้งว่า เราควรเรียนรู้เกี่ยวกับความเชื่อที่ว่าพระเจ้ามีองค์เดียวจากชาตาน ทั้งนี้ จารีตทางปัญญาที่มีชีวิตชีวาจะสามารถผลิตตัวตนของนักวิชาการที่ดูเหมือนมีความย้อนแย้งในตัวเองและมีวิถีคิดที่ท้าทายทางปัญญาดังเช่นนักคิดเหล่านั้นได้ หากไร้ซึ่งการอภิปรายอย่างเปิดเผยและเสรีแล้ว ไม่ว่าจะจารีตทางปัญญาแขนงใดก็ไม่สามารถอ้างความเป็นปรัชญาได้ ครอบงำที่มุสลิมได้มีคุณูปการต่อโลกทางความคิดมาจนถึงบัดนี้ จะเห็นได้ว่าสภาพปัจจุบันของสังคม (Status quo) สำหรับมุสลิมกลับกลายเป็นเรื่องของความสงสารเวทนามาตลอด

แล้วเหตุใดจึงไม่มีนักปรัชญามุสลิม? ผมยอมรับว่าคำถามนี้จะก่อความงุนงงกับนักวิชาการผู้มีชื่อเสียงไปอีกหลายปีต่อจากนี้

ต้นฉบับภาษาอังกฤษ: <http://www.aljazeera.com/indepth/opinion/2014/06/muslim-philosophers-2014610135114713259.html>

กบฏ(อ)ประชาธิปไตยในโลกมุสลิม (ตอนแรก)

ผู้เขียน : อันวาร์ กอมะ

หลังจากที่อาณาจักรออตโตมันล่มสลายอย่างสมบูรณ์ในปี 1924 โลกมุสลิมก็ตกอยู่ในภาวะระส่ำระสาย มุฮัมหมัดอียาส หลญาปริง ผู้เกาะติดและสนใจข้อถกเถียงการเมืองโลกมุสลิมให้ทัศนะว่า นักปราชญ์ในโลกมุสลิมในช่วงเวลานั้นมีแนวทางในการแก้วิกฤตดังกล่าวสามแนวทางด้วยกัน คือ การเรียกร้องกลับไปหาระบอบคิลาฟะฮ์ที่รวมอำนาจรัฐและศาสนาอยู่ที่ผู้นำคนเดียว การแยกการเมืองออกจากศาสนา และการปฏิรูปสังคมและการรวมกลุ่มอิสลาม[1] อย่างไรก็ตาม การพัฒนาทางการเมืองในโลกมุสลิมตั้งแต่ปีดังกล่าวจนถึงปัจจุบันชี้ให้เห็นว่าเส้นทางการมุ่งสู่กระบวนการสร้างประชาธิปไตยเป็นสิ่งทีหลีกเลี่ยงได้ยากแม้ประเทศเหล่านั้นจะมีปัจจัยทางด้านวัฒนธรรมและสถาบันการเมืองเป็นอุปสรรคสำคัญก็ตาม

พลวัตล่าสุดที่น่าสนใจคงเห็นจะเป็นการขยับเขยื้อนทางความคิดในปี 2016 ของพรรคอัลนะฮ์ดะฮ์ในประเทศตูนิเซียที่มีนักคิดอย่างราซิด กันนูซี เป็นผู้ร่วมก่อตั้งพรรคในการก้าวออกจากอิสลามการเมืองไปสู่การเมืองของมุสลิมที่นิยมประชาธิปไตย[2]

คำสอนกระแสหลักอย่างหนึ่งที่มุสลิมหลายคนรับมาผ่านการกล่อมเกล่าตั้งแต่เด็กคือความเชื่อที่ว่าในอิสลามไม่มีการแยกกันระหว่างศาสนาและการเมือง[3] ประชาธิปไตยเข้ากันไม่ได้กับอิสลามเพราะประชาธิปไตยให้สิทธิเสรีภาพกับมนุษย์มากกว่าพระเจ้า ผู้สร้างมนุษย์และจักรวาลย่อมรู้ดีกว่ามนุษย์ว่าอะไรควร อะไรไม่ควร ด้วยเหตุนี้พระเจ้าจึงประทานกฎหมายที่เรียกรวมๆ ว่า “ชารีอะฮ์” มาให้กับมนุษย์ชาติผ่านท่านศาสนทูตมุฮัมหมัด (ﷺ)

ดังนั้น การยอมรับหลักการประชาธิปไตยจึงเปรียบเสมือนการยอมรับการปฏิเสธอธิปไตยอาณัติและกฎหมายของพระเจ้า (حاكمة) ในแง่หนึ่งไปโดยปริยาย[4] ในแง่นี้ มีพักต้องพูดต่อให้ยืดยาว อิสลามกับประชาธิปไตยในเชิงหลักการไม่มีวันไปด้วยกันได้ อีกทั้งแนวคิดดังกล่าวยังสนับสนุนข้อสังเกตของซามูเอล ฮันทิงตัน นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ชาวอเมริกันคนสำคัญที่ชี้ว่า วัฒนธรรมอิสลามเป็นอุปสรรคสำคัญในการพัฒนาประชาธิปไตยในโลกมุสลิมอีกด้วย[5]

อย่างไรก็ตามบทความนี้ตั้งข้อสังเกตกับชุดความคิดข้างต้นและต้องการสำรวจสิ่งที่กำลังเป็นไปในโลกมุสลิมโดยชี้ให้เห็นว่าไม่จำเป็นที่มุสลิมจะยอมรับหลักการประชาธิปไตยได้หรือไม่ มุสลิมก็ต้องเรียนรู้ที่จะอยู่กับประชาธิปไตยไม่วันใดก็วันหนึ่ง

ประชาธิปไตยไม่ใช่เรื่องใหม่สำหรับมุสลิม

ในขณะที่การถกเถียงเรื่องอิสลามกับประชาธิปไตยเป็นประเด็นที่สำคัญในการศึกษาการเมืองเปรียบเทียบในโลกมุสลิม งานเขียนว่าด้วยประชาธิปไตยของนักวิชาการมุสลิมไทยก็ไม่ได้เป็นเรื่องใหม่สำหรับสังคมไทยมุสลิม มีนักวิชาการมุสลิมไทยหลายท่านที่ศึกษาและเขียนบทความวิชาการในประเด็นดังกล่าวมาแล้ว เช่น บทความในหนังสือเรื่อง “คนหนุ่มสาวกับมุสลิมในโลกสมัยใหม่” หากกล่าวโดยเฉพาะบทความของเอกรินทร์ ต่วนศิริ มุฮัมหมัดอิลยาส หลญาปริง และบูฆอริ ยีหมะน่าจะเป็นข้อถกเถียงที่สำคัญในประเด็นดังกล่าว[6] งานเขียนเหล่านี้ชี้ให้เห็นว่าประชาธิปไตยไม่น่าจะเป็นของแปลกกับมุสลิมแต่น่าจะไปด้วยกันได้และควรเป็นอย่างนั้น ยกตัวอย่างเช่น มุฮัมหมัดอิลยาส ได้กล่าวสรุปว่า

“แม้คำว่าประชาธิปไตยไม่มีปรากฏอยู่ในคัมภีร์อัลกุรอานและฮาดิษ แต่ความคิดเกี่ยวกับการปรึกษาหารือ (ชูรอ) ซึ่งเป็นสาระสำคัญของระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย (democratic government) เป็นความคิดหรือหลักการที่มุสลิมมีส่วนร่วมทั้งกับสังคมประชาธิปไตยสมัยใหม่โดยอัลกุรอานได้กล่าวไว้อย่างชัดเจนซึ่งถือเป็นหลักการสำคัญทางด้านการเมืองการปกครองในอิสลาม”[7]

ในทำนองเดียวกัน เอกรินทร์ได้สรุปรวบยอดจากการอ่านบทความในหนังสือเรื่อง “คนหนุ่มสาวกับมุสลิมในโลกสมัยใหม่” ว่าประชาธิปไตยแม้จะไม่ใช่คำตอบสุดท้ายของปัญหาชนมุสลิมแต่ก็เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการต่อรองความเป็นมุสลิมในสังคมไทย[8] ในโลกวิชาการตะวันตก งานเขียนของฏอริก รอมฎอน

(Tariq Ramadan) ศาสตราจารย์ด้านอิสลามศึกษาร่วมสมัยแห่งมหาวิทยาลัยอ็อกฟอร์ด น่าจะเป็นตัวแทนในการอธิบายประเด็นนี้ได้ ในหนังสือเรื่อง To Be a European Muslim ฏอริกชี้ให้เห็นว่าบรรยากาศของประชาธิปไตยเป็นผลดีกับมุสลิมยุโรปในการสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีกว่าในโลกมุสลิมชนส่วนใหญ่เสียอีก[9]

อย่างไรก็ดี ปัญหาสำคัญในเรื่องดังกล่าวได้ขยายไปไกลเกินกว่าคำถามที่ว่าอิสลามกับประชาธิปไตยเข้ากันได้หรือไม่ งานดังกล่าวข้างต้นชี้ให้เห็นความจริงประการหนึ่งว่า เราแทบจะไม่สามารถหลีกเลี่ยงระบอบประชาธิปไตยได้ มุสลิมและโลกมุสลิมจะต้องอยู่กับมันไม่วันนี้ก็พຽนนี้ ไม่ว่าจะชอบหรือไม่มันเป็นความเป็นจริงในโลกปัจจุบัน

ฏอริก รอมฎอนเป็นนักวิชาการคนสำคัญคนหนึ่งที่วิพากษ์วิจารณ์ความอิหลักอิเหลื่อของชาติตะวันตกในการผลักดันค่านิยมและระบอบประชาธิปไตยในตะวันออกกลางมาโดยตลอด แต่ในขณะที่เดียวกันเขาก็ไม่ได้ปฏิเสธว่าประชาธิปไตยไม่ได้เป็นทางเลือกสำหรับประเทศมุสลิม ระบอบประชาธิปไตยในตัวของมันเองทำให้มุสลิมในโลกตะวันตกมีโอกาส มีศักยภาพ และมีคุณภาพชีวิตที่ดี

ในทางกลับกัน ปัญหาหลักที่ฏอริกชี้ให้เห็นไม่ได้อยู่ที่การใช้ระบอบประชาธิปไตยแต่เป็นการเลือกปฏิบัติและการไม่คงเส้นคงวาของชาติมหาอำนาจต่างหากในการผลักดันกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยในโลกมุสลิม นักวิชาการมุสลิมจำนวนหนึ่งที่มีความเห็นสอดคล้องกับฏอริกอย่างเช่น โลห์ย ชาฟี (นักรัฐศาสตร์มุสลิมชาวซีเรียอเมริกัน)[10] และอันวาร์ อิบรอฮีม (นักการ

เมื่อมาเลเซียหัวก้าวหน้าคนสำคัญ ก็มองว่าไม่
ว่าชาติตะวันตกจะสนับสนุนกระบวนการดังกล่าว
หรือไม่ ประชาธิปไตย (การบูรณาการอิสลามกับ
ประชาธิปไตย) แทบเป็นสิ่งที่ปฏิเสธไม่ได้สำหรับ
การปกครองประเทศในยุคปัจจุบัน[11]

ประชาธิปไตยกับสิ่งที่เข้าไปในโลกมุสลิม

หากกล่าวให้ถึงที่สุด ประชาธิปไตยจะดีหรือไม่ดีกับประเทศมุสลิมนั้นไม่ได้อยู่ที่การผลักดัน
ของชาติมหาอำนาจตะวันตกเป็นสำคัญเท่านั้น
แต่ต้องมาจากการตระหนักรู้ของผู้คนในโลกมุสลิม
เองด้วย อย่างที่ผู้เขียนได้อธิบายไว้ในบันทึกจากตุ
รกีฯ ตอนที่ 2 ว่าการผลักดันของชาติมหาอำนาจ
ตะวันตกนั้นส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากความพยายาม
ในการสร้างสันติภาพโลกภายใต้กรอบคิดแบบ
สันติภาพบนฐานประชาธิปไตย[12]

อย่างไรก็ดี ความเป็นจริงในโลกมุสลิมใน
ปัจจุบันชี้ให้เห็นว่าประชาธิปไตยได้เข้ามาเป็นส่วน
หนึ่งและส่วนสำคัญในการจัดการการเมืองการ
ปกครองของสังคมแล้ว หากจะมองหาตัวอย่างใน
โลกมุสลิม ประเทศตุรกีเป็นประเทศมุสลิมประเทศ
แรกและเก่าแก่ที่สุดในการมุ่งเข้าสู่กระบวนการ
ทำให้เป็นประชาธิปไตย[13]

ดังนั้นการมุ่งสู่การหยั่งรากลึกของ
ประชาธิปไตยในประเทศตุรกีถือเป็นภารกิจแห่ง
ชาติที่สำคัญที่รับรู้กันได้โดยนักวิชาการและคน
ทั่วไป เซลิม นักศึกษาปริญญาเอกด้านความ
สัมพันธ์ระหว่างประเทศชาวตุรกี ได้ให้ทัศนะว่า
เหตุที่ตุรกีต้องการเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของสหภาพ
ยุโรป (EU) นั่นก็เพื่อเป็นการการันตีว่าประเทศ
ของเรามีสิทธิเสรีภาพ ความเป็นประชาธิปไตย
และมีความเป็นสมัยใหม่อย่างครบถ้วนสมบูรณ์

[14] อีกนัยหนึ่ง การเข้าเป็นสมาชิกสหภาพยุโรป
อย่างสมบูรณ์ของตุรกีไม่ได้เป็นความต้องการของ
สหภาพยุโรปตั้งแต่ต้น

ในทางกลับกัน ความพยายามดังกล่าว
นอกจากจะเป็นแรงปรารถนาของตุรกีในการเป็น
ส่วนหนึ่งของทวีปยุโรปและค่ายประชาธิปไตย
เสรีนิยมตลอดหลายทศวรรษที่ผ่านมาแล้ว อีก
ทั้งยังเป็นหลักไมล์ของพัฒนาประเทศตุรกี
เองอีกด้วย (แม้ว่าล่าสุดเราจะเห็นท่าทีของ
ประธานาธิบดีแอร์โดอันที่สื่อว่าตุรกีอาจจะทำ
ประชามติเพื่อออกจากการขอเป็นสมาชิก EU
ก็ตาม)

ในทำนองเดียวกัน พัฒนาการเชิงบวก
ลักษณะดังกล่าวสามารถพบเห็นได้เช่นกันใน
ประเทศอินโดนีเซีย โมร็อกโก และประเทศตุ
นิเซียซึ่งกำลังอยู่ในกระบวนการทำให้ประเทศ
ของตัวเองเป็นประชาธิปไตยที่เข้มแข็งมากขึ้น
นอกจากนั้น ประเทศคูเวต บาห์เรน และกาตาร์
ต่างก็มีการปรับตัวทางการเมืองเพื่อเปิดพื้นที่ให้
กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองให้กับประชาชน
มากขึ้นเช่นกัน[15] ดังนั้นการตระหนักรู้ของ
มุสลิมเองจึงเป็นสิ่งสำคัญในการทำความเข้าใจ
พัฒนาการของโลกมุสลิมและกระบวนการทำให้
เป็นประชาธิปไตยในบ้านของตัวเองและบริบท
รอบๆ ตัวเรา

ในการศึกษาทางด้านรัฐศาสตร์และการเมือง
เปรียบเทียบนั้น ถ้าหากระบอบประชาธิปไตยเป็น
จุดหมายปลายทางในด้านหนึ่งของการพัฒนา
ทางการเมืองแล้ว เรามีระบอบเผด็จการอยู่อีก
ด้านหนึ่งของเส้นทางการพัฒนาดังกล่าว[16]
สังคมในระบอบประชาธิปไตยสมัยใหม่ซึ่งแตกต่าง

จากระบบประชาธิปไตยแบบคลาสสิกนั้นมีลักษณะเศรษฐกิจแบบทุนนิยม มีความหลากหลาย และไม่ได้เป็นกลุ่มก้อนเดียวกัน ด้วยเหตุนี้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยสมัยใหม่จึงก่อกำเนิดมาเพื่อรองรับความหลากหลายดังกล่าวโดยการเปิดพื้นที่ทางการเมืองให้มีการแข่งขันจากหลายกลุ่มก้อนของสังคมภายใต้กฎกติกาที่สังคมยอมรับร่วมกัน[17]

ในทางตรงกันข้ามระบอบเผด็จการนั้นนิยมการปกครองแบบรวมศูนย์กลางทางอำนาจ ปิดพื้นที่ทางการเมืองและเสรีภาพ และกำหนดนโยบายจากบนลงสู่ล่าง สาเหตุหนึ่งที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะว่าลักษณะของระบอบหลังนั้นเป็นปัจจัยหล่อเลี้ยงให้ผู้ใช้อำนาจและชนชั้นนำสามารถรักษาสถานภาพและผลประโยชน์ของตัวเองในสังคมได้ต่อไป

อย่างไรก็ดี ลักษณะดังกล่าวเป็นสภาพของสังคมก่อนสมัยใหม่ในยุโรปซึ่งในที่สุดแล้วไม่สามารถทนทานต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้[18] การเปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรกรรมไปสู่สังคมอุตสาหกรรมทำให้เกิดชนชั้นใหม่ในสังคมที่มีชื่อเรียกร่องทางการเมืองมากขึ้น เช่น ความต้องการด้านสวัสดิการทางสังคม โอกาสในการศึกษาและการทำงานในองค์กรของรัฐที่เท่าเทียมกัน การประกันราคาสินค้าเกษตรกรรม การอุดหนุนภาคเกษตรกรรมและท่องเที่ยว การมีพื้นที่ทางการเมืองและช่องทางทางการเมืองมีส่วนร่วมทางการเมืองที่มากขึ้น และการคุ้มครองสิทธิพลเมืองและสิทธิมนุษยชน เป็นต้น

ดังนั้นถ้าสังคมการเมืองมีทางเลือกระหว่างเส้นทางไปสู่ระบอบเผด็จการและประชาธิปไตยแล้ว งานทางด้านประชาธิปไตยเปรียบเทียบชี้ให้เห็นว่าพัฒนาการของสังคมการเมืองสมัยใหม่หลังยุคสงครามเย็นนั้นยากที่จะหลีกเลี่ยงการมุ่งสู่กระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยได้ ซึ่งก็คือสภาพที่ประเทศมุสลิมในโลกมุสลิมโดยเฉพาะประเทศในตะวันออกกลางในปัจจุบันกำลังประสบอยู่

(โปรดติดตามต่อตอนที่ 2)

อนึ่งขอขอบคุณอาจารย์เอกรินทร์ ต่วนศิริ อาจารย์ดุษฎีวิทย์ นาคนาวา และคุณซัลมาน หมดหมัน สำหรับการวิพากษ์วิจารณ์บทความนี้ก่อนการเผยแพร่

ห้องเรียนเพศวิถี “สอน” อะไร

ผู้เขียน : อัญธิมา แสงชัย

บทความนี้ สืบเนื่องจากการถกเถียงกรณีห้องเรียนเพศวิถี ร้านหนังสือบูคู และ ทีมฟุตบอล Buku FC[1] ซึ่งจุดประเด็นเกี่ยวกับ LGBTI[2] ความเท่าเทียมทางเพศ มุสลิม และศาสนาอิสลามในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ ภายหลังจากการออกอากาศ รายการสารคดี(กลาง)เมือง ตอน ห้องเรียนเพศวิถี ทางสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสในวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2560 โดยมีนักวิชาการและนักเคลื่อนไหวทางสังคมทั้งในและนอกสามจังหวัดชายแดนใต้หลายท่านได้ร่วมถกเถียงกันทางสื่อสังคมออนไลน์อย่างเผ็ดร้อน ทั้งที่เห็นด้วยและเห็นต่าง[3] ข้อกล่าวหาสำคัญที่มีต่อห้องเรียนเพศวิถีและ กิจกรรมฟุตบอล Buku FC คือห้องเรียนเพศวิถี “สอนให้รักร่วมเพศที่ปาตานี” และ “ฟุตบอลหญิงจะสร้างสันติภาพหรือความขัดแย้งกันแน่” นำไปสู่ความเข้าใจผิดและการโจมตีแบบไร้ข้อมูล มีการใช้ถ้อยคำแสดงความเกลียดชัง (hate speech) การข่มขู่ว่าจะใช้ความรุนแรงหรือมาตรการทางสังคมเพื่อยุติการทำกิจกรรมดังกล่าวในสื่อสังคมออนไลน์ รวมถึงการเริ่มต้นส่งต่อภาพและข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เข้าร่วมกิจกรรมทางออนไลน์ อันเป็นการละเมิดอย่างร้ายแรงและอาจนำไปสู่ความรุนแรงในมิติต่างๆกับบุคคลเหล่านั้น จนหลายฝ่ายต้องออกมาส่งเสียงห้ามปรามและเสนอให้หาทางพูดคุยกันอย่างเปิดกว้างและสร้างสรรค์[4] โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อกังวลของคุณอังคณา นีละไพจิตร คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนซึ่งเป็นมุสลิมะห์[5] และปฏิกิริยาสาธารณะที่มีต่อเหตุการณ์นี้[6]

บทความนี้ต้องการอธิบายต่อข้อกล่าวหาข้อแรก ในฐานะผู้ร่วมก่อตั้งห้องเรียนเพศวิถี ผู้เขียนอยากเล่าให้ฟังว่าห้องเรียนเพศวิถีคือกิจกรรมหนึ่งของร้านหนังสือบูคู เริ่มต้นครั้งแรกในเดือนตุลาคม 2556 ก่อนที่จะเติบโตเป็นองค์กรเล็กๆที่ไม่แสวงหาผลกำไรในชื่อ “ห้องเรียนเพศวิถีและสิทธิมนุษยชน ร้านหนังสือบูคู” (Buku’s Gender, Sexuality and Human Rights Classroom) หรือ Buku Classroom ในเวลาต่อมา กิจกรรมนี้ดำเนินต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน (กุมภาพันธ์ 2560) และได้พัฒนาต่อยอดไปในรูปแบบอื่นๆ อาทิ กิจกรรมฟุตบอล (Buku FC) ศิลปะบำบัด และห้องเรียนภาษาอังกฤษสำหรับนักกิจกรรมรุ่นใหม่

วัตถุประสงค์ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ของห้องเรียนเพศวิถี คือการสร้างพื้นที่ปลอดภัยสำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องเพศสภาพ (gender) และเพศวิถี (sexuality) สำหรับผู้สนใจทั่วไปที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ความขัดแย้งรุนแรงซึ่งปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพและความรุนแรงทางเพศถูกละเลยและกลายเป็นสิ่งที่ถูกชุกซ่อนไว้ได้พรอมมายาวนาน เพื่อสร้างความตระหนักในเรื่องนี้พร้อมกับสนับสนุนการเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของคนที่มีเพศวิถีที่แตกต่างหลากหลาย

รูปแบบการจัดการเรียนรู้ของห้องเรียนเพศวิถี เป็นไปในลักษณะของการจัดกลุ่มพูดคุย (focus group) เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความคิดเห็นความเชื่อโดยไม่ตัดสิน

ถูกผิดแต่เน้นการเปิดกว้าง รับฟัง ตั้งคำถาม และหาคำตอบของตัวเอง ผู้ผ่านการเรียนรู้ในกิจกรรมนี้อาจจะไม่ได้ข้อสรุปอันเดียวกันในเรื่องเดียวกัน ขึ้นอยู่กับความสนใจและการใคร่ครวญของแต่ละคน ในแต่ละครั้งจะกำหนดให้มีผู้เข้าร่วมระหว่าง 5-12 คน จากการเปิดรับสมัครทางออนไลน์ รวมถึงการสมัครร่วมกิจกรรมในรูปแบบกลุ่มที่ผู้เข้าร่วมสามารถจับกลุ่มกันเองระหว่างเพื่อนหรือคนรู้จักที่สนิทสนม สำหรับผู้ที่สมัครทางออนไลน์นั้น ผู้จัดจะมีการติดต่อกลับเพื่อสอบถามข้อมูลและพิจารณาถึงวัตถุประสงค์ที่ต้องการเข้าร่วมกิจกรรม ข้อมูลส่วนตัวเช่น อายุ และเพศสภาพของแต่ละท่านว่าเหมาะสมที่จะเรียนรู้ร่วมกันหรือไม่ ในกลุ่มใด แล้วจึงแจ้งตอบรับกิจกรรมนี้เปิดกว้างและต้อนรับผู้เข้าร่วมทุกเพศ ทุกวัย ทุกเชื้อชาติ สำเนียงภาษา ภูมิหลังระดับการศึกษา ศาสนาหรืออัตลักษณ์ ที่มีจุดร่วมคือสนใจและต้องการพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่ปลอดภัยในประเด็นเพศสภาพและเพศวิถี กิจกรรมส่วนใหญ่จัดขึ้นในห้องประชุมเล็ก ๆ ในร้านหนังสือบูคู ที่มีลักษณะเป็นส่วนตัวแต่ไม่ “ปิดลับ”

การจัดกิจกรรมในลักษณะนี้ ความรับผิดชอบสูงสุดของผู้จัดอยู่ที่การสร้างความรู้สึที่ปลอดภัยทั้งทางร่างกายและจิตใจให้แก่ผู้เข้าร่วม การปกป้องข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งจะต้องระมัดระวังการโจมตีกันทางความคิด การตัดสินตีตรา การตั้งตนเป็นผู้รู้หรือการสั่งสอนของผู้เข้าร่วมที่มีอาวุโสหรือมีแหล่ง

อำนาจมากกว่า และแหล่งอำนาจที่ไม่เท่ากันของผู้เข้าร่วม โดยให้ความสำคัญต่อการเคารพในประสบการณ์ ภูมิหลัง ความคิด ความเชื่อ และสิทธิความเป็นส่วนตัวของตัวเอง และกัน รวมถึงระมัดระวังในประเด็นที่อ่อนไหว การเปิดบาดแผลทางใจ (trauma) และอาการเกลียดกลัวในรูปแบบต่างๆ[7] รูปแบบการจัดการเรียนรู้ในลักษณะนี้จึงต้องเริ่มต้นอย่างใส่ใจตั้งแต่การออกแบบกระบวนการและกิจกรรมที่จะใช้ให้เหมาะสมต่อกลุ่มผู้ร่วมเรียนรู้ กำหนดการ บรรยายาศของสถานที่ แสง อุณหภูมิ อุปกรณ์ที่เรียบง่ายและเหมาะสม การสร้างข้อตกลงร่วมกันระหว่างกลุ่มผู้เข้าร่วมและความพร้อมทั้งด้านร่างกายและจิตใจของกระบวนการ (facilitator) ซึ่งแนวทางการจัดการเรียนรู้ลักษณะนี้ อิงอยู่บนฐานคิดของหลักสิทธิมนุษยชนสากลและเป็นแนวทางแบบสตรีนิยม

องค์ความรู้ของห้องเรียนเพศวิถีอิงกับการอธิบายสังคมวัฒนธรรมแบบมานุษยวิทยา และสังคมวิทยา ที่มีได้มองว่าวัฒนธรรมหรือจารีตทางเพศเป็นสิ่งที่แข็งที่ตายตัว หากเต็มไปด้วยการต่อรอง มีความตึงเครียดในรายละเอียด มีการผสมผสาน เปลี่ยนผ่าน และหยิบยืม มันจึงเป็นการประกอบสร้างทางสังคม (social construction) ที่แท้จริงแล้วสามารถเปลี่ยนแปลงได้ ทว่าถูกฝังรากลึก (internalize) ในความคิดความเชื่อของผู้คน จนกลายเป็นชุดความจริงชุดหนึ่ง และที่สำคัญคือความตระหนักว่าวัฒนธรรมและจารีตเรื่องเพศอิงกับแนวคิดอำนาจ เช่น แนวคิดชายเป็นใหญ่ (patriarchy) ชาตินิยม จารีตนิยม

หรือ dogmatism ที่คับแคบและเลือกปฏิบัติ ส่งผลให้ผู้คนในสังคมมองเห็นคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของคนแต่ละเพศไม่เท่าเทียมกัน มีการกีดกันให้คนบางกลุ่มกลายเป็นชายขอบ มีการกดขี่ การควบคุมจัดการเนื้อตัวร่างกาย หรือแม้กระทั่งนำไปสู่การใช้ความรุนแรงระหว่างกันทั้งทางตรงทางอ้อม ซึ่งอาจจะเกิดขึ้นอย่างตรงไปตรงมาในรูปของความรุนแรงทางตรง หรือแบบเนียนซ่อนเร้น ในนามของความรักความปรารถนาดี หรือในนามของการสงวนรักษาคุณค่าบางอย่างที่ถูกผูกขาดคำอธิบายไว้โดยบางกลุ่มคนในสังคมเท่านั้น ในท้ายที่สุดแล้ววัฒนธรรมและจารีตทางเพศในลักษณะนี้ส่งผลกระทบต่อคนทุกเพศทุกวัยในสังคม

นอกจากนี้ เพศ ยังเป็นเพียงอัตลักษณ์หนึ่งของมนุษย์ ความรู้ที่มีต่อตัวเองและผู้อื่น ยังผูกพันอยู่กับความเข้าใจอัตลักษณ์ที่ซับซ้อนและซ้อนทับกัน (intersectionality) เช่น สีผิว ฐานะ การศึกษา รูปร่างหน้าตา วัย สภาพร่างกาย สำเนียงภาษา ศาสนา และชาติพันธุ์ ฯลฯ อีกด้วย และอัตลักษณ์ทั้งหมดนี้ส่งผลให้รูปแบบของการกดขี่หรือความรุนแรงเชิงอัตลักษณ์มีความซับซ้อน กล่าวคือ คนหนึ่งคนอาจจะเป็นผู้ถูกกดขี่และเป็นผู้กดขี่ผู้อื่นได้ในเวลาเดียวกัน

จากที่กล่าวมาทั้งหมด ข้อกล่าวหาที่ว่าห้องเรียนเพศวิถีสอนให้ผู้เข้าร่วม “กลายเป็น” คนรักเพศเดียวกัน จึงเป็นข้อกล่าวหาที่เป็นไปไม่ได้ในความเป็นจริง และสะท้อนว่าคำถามนี้

เกิดจากการมีความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนเกี่ยวกับความเป็นเพศและเพศวิถี อย่างไรก็ตามมีผู้ตั้งข้อสังเกตว่าการตั้งชื่อกิจกรรมว่า “ห้องเรียน” นั้น จะปฏิเสธอย่างไรว่าไม่ได้ “สอน” ผู้เขียนเห็นว่าหากตีความตามความหมายที่คับแคบของห้องเรียนในแบบที่คนทั่วไปเข้าใจ อันเกิดจากระบบคิดที่ถูกปลูกฝังไว้แน่นหนาในการศึกษาแบบ “ไทย ๆ” การสอนดูจะเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นได้อย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาด โดยตั้งอยู่บนฐานคิดว่าผู้เรียนนั้นว่างเปล่า ขาดเจตจำนงของตนเอง ไม่มีความสามารถในการคิดหรือพิจารณาด้วยตัวเอง ไม่มีอำนาจในการตัดสินใจ ซึ่งแตกต่างอย่างสิ้นเชิงกับแนวคิดพื้นฐานของห้องเรียนเพศวิถีที่เชื่อมั่นว่ามนุษย์ทุกคนมีศักยภาพที่จะคิด วิเคราะห์ แยกแยะ ประสบการณ์ของมนุษย์นั้นแตกต่างกัน และทุกประสบการณ์คือความรู้ที่มีคุณค่า ผู้เรียนและผู้สอนมี “อำนาจ” เท่าเทียมกัน โดยไม่อาจแยกขาดอย่างเด็ดขาดได้ว่าใครเป็นผู้เรียนรู้จากใครเพียงอย่างเดียว

สิ่งที่ห้องเรียนเพศวิถีและ Buku FC “สอน” จึงไม่ใช่การสอนให้ใครเป็น “อะไร” เพราะเราเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีสิทธิและมีเจตจำนงที่จะเลือกไม่เป็นหรือเป็นในสิ่งที่เขาต้องการได้ โดยที่สิทธิข้อนี้ไม่มีมนุษย์คนไหนสามารถพรากเอาไปจากเขาได้ สิ่งที่ห้องเรียนเพศวิถีสอน คือ การบอกให้คุณรู้ว่าการแสวงหาความรู้ไม่ใช่เรื่องผิด คุณสามารถเปิดโอกาสให้ตัวเองได้เรียนรู้โลกกว้าง ชูดความรู้ใหม่ๆ ที่เป็นสากล และรู้จักทบทวนตั้งคำถามกับความเชื่อแบบฝังหัวที่ถูกปลูกฝังผ่านโครงสร้างต่างๆ ทางสังคม เพื่อเกิดการแลกเปลี่ยนและใคร่ครวญถึงคุณค่าที่สำคัญในชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิ่งที่เราถูกบอกถูกสอนมาเกี่ยวกับเพศ เพศสภาวะ และเพศวิถี สุดท้ายสิ่งสำคัญที่สุดและยากที่สุดที่จะสอนกันได้ แต่เราพยายามอย่างมาก คือการสนับสนุนให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมนี้รู้จักเคารพในความแตกต่างหลากหลาย การมองเห็นคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของมนุษย์คนอื่น รวมทั้งคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของตัวเอง การไม่ตัดสินตีตราหรือเปียดขับคนอื่นที่แตกต่างจากเรา เช่นเดียวกับที่ไม่ทำเช่นนั้นกับตัวเอง

แน่นอนว่ามีผู้เข้าร่วมกิจกรรมห้องเรียน เพศวิถีบางส่วน เป็น LGBTI หรือผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง LGBTI มุสลิม จึงมีผู้โจมตีว่าเป็นการ “สนับสนุน” ให้คนเหล่านี้ “เป็น” LGBTI ผู้เขียนต้องการตั้งคำถามกลับไปว่าการสนับสนุนในที่นี้หมายถึงอะไร? การทำงานของห้องเรียนเพศวิถีเป็นเพราะเราเล็งเห็นว่าสิ่งที่ขยายไปในความตระหนักรับรู้ของผู้คนในสามจังหวัดชายแดนใต้คือปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับ LGBTI โดยเฉพาะอย่างยิ่ง LGBTI มุสลิม เช่น การใช้ความรุนแรงในหลากหลายรูปแบบ การบังคับแต่งงาน การเลือกปฏิบัติ การรังแก การล่วงละเมิด การคุกคามทางเพศ การใช้มาตรการทางสังคมหรือความรุนแรงในการ “รักษา” ให้มีวิถีทางเพศตามแบบที่สังคมต้องการ การลิดรอนสิทธิในด้านต่าง ๆ การถูกเหยียด ปัญหาด้านสุขภาพ ทั้งสุขภาพใจและกาย การออกจากกระบบการศึกษา การละทิ้งศาสนา การละทิ้งถิ่นฐาน และการเข้าถึงโอกาสทางเศรษฐกิจ เนื่องจากคนเหล่านี้ถูกเบียดขับให้เป็นชายขอบจากโครงสร้างทางสังคม การทำงานของห้องเรียนเพศวิถีจึงเป็นไปเพื่อ “สนับสนุน” คุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลเหล่านี้ โดยสร้างพื้นที่ปลอดภัยในการเรียนรู้ด้านเพศสภาวะ เพศวิถี สร้างกลุ่มสนับสนุน ที่มีความเมตตาเห็นอกเห็นใจกัน เข้าใจถึงสภาพปัญหา ไม่ตัดสิน

ตีตรา เสริมสร้างความเข้มแข็งทางร่างกายและจิตใจ และลดความรุนแรงที่จะเกิดขึ้น เพื่อให้คนเหล่านี้ “มีที่ยืน” ในสังคมอย่างมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และห้องเรียนเพศวิถีเปิดกว้างเสมอสำหรับผู้ที่ต้องการเรียนรู้

สุดท้ายนี้ ผู้เขียนจะตั้งข้อสังเกตถึงอาจารย์โชคชัย วงศ์ธานี นักวิชาการด้านสันติศึกษาซึ่งเป็นที่รู้จักในวงกว้างทั้งในวงวิชาการอิสลามและสันติศึกษา ที่ได้โพสต์ข้อความในเฟสบุ๊กส่วนตัว แบบตั้งคำถามเปิดสาธารณะไว้ในวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2560 ว่า “เตะบอลในที่ลับตาไม่มีใครว่า แต่มาสอนให้รักวามเพศที่ป่าดानी โปรดหยุดเออะ” ข้อความนี้ถูกส่งต่อไปในสื่อสังคมออนไลน์ 75 ครั้ง และได้กลายเป็นพื้นที่ในการถกเถียงอย่างดุเดือด จนหมิ่นเหม่จะสร้างความขัดแย้งในวงกว้างระหว่างมุสลิมหรือผู้ที่สนับสนุนข้อความดังกล่าว กับฝ่ายที่ไม่เห็นด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลายคนเป็น LGBTI ที่รู้สึกรุนแรงต่อถ้อยคำนี้ ในการแสดงความคิดเห็นได้โพสต์และจากการส่งต่อ ผู้เขียนพบว่ามีหลายครั้งที่ปรากฏข้อความในลักษณะกล่าวหา การเหยียดเพศ การละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้เขียน คู่ชีวิตของผู้เขียน และ LGBTI โดยทั่วไป ข้อความเหล่านั้นได้แสดงความเกลียดชังและข่มขู่ เช่น การขู่จะใช้วิธีการเดียวกันกับที่จัดการกับผู้เห็นต่างในพื้นที่ หากห้องเรียนเพศวิถีไม่ยุติการจัดกิจกรรม ซึ่งบรรยากาศ

" เราจะอยู่ร่วมกันอย่างไร ท่ามกลางความแตกต่างหลากหลาย โดยที่เราไม่ทำลายกันและกัน "

ของความขัดแย้งนี้ได้ขยายวงขึ้นเรื่อยๆ จนสร้างความรู้สึกกังวลใจจนถึงหวาดกลัวให้แก่ผู้ที่เคยเข้าร่วมกิจกรรมของห้องเรียนเพศวิถี รวมถึงนักกิจกรรมและ LGBTI ในพื้นที่ และเป็นที่ห่วงใยของเพื่อนนักวิชาการและนักกิจกรรมทั้งในและนอกพื้นที่ ที่ได้ช่วยกันออกมาส่งเสียงห้ามปราม ระวังยับยั้งไม่ให้เกิดสถานการณ์ที่บ้านปลายมากขึ้นจนทุกอย่างเริ่มคลี่คลายลง และการโพสต์ข้อความแสดงจุดยืนไม่สนับสนุนการใช้ความรุนแรงของอาจารย์ในวันต่อมาก็ช่วยหนุนเสริมการแลกเปลี่ยนอย่างเป็นมิตรมากขึ้นต่อประเด็นนี้

อย่างไรก็ตาม ในฐานะผู้ได้รับผลกระทบโดยตรงและเพื่อนนักวิชาการด้วยกันที่รู้จักกันเป็นการส่วนตัว เนื่องจากอาจารย์เคยได้สนับสนุนร้านหนังสือบูคูและนำหนังสือมาฝากขาย ผู้เขียนจะขอวิจารณ์ว่า อาจารย์ซึ่งมีบทบาทเป็นนักสันติวิธีซึ่งมีความรู้เป็นอย่างดีเกี่ยวกับการสร้างสันติภาพชายแดนใต้ ที่เห็นแก่ทภัยของความรุนแรงในหลากหลายระดับ และด้วยความเป็นมุสลิมที่กำลังเผชิญหน้ากับการโจมตีอิสลามและ Islamophobia อาจารย์ได้ตระหนักหรือไม่ว่าข้อความสั้น ๆ เพียงสองบรรทัดนั้น จะสร้างความเสียหายในชื่อเสียง

และการลดทอนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น ข้อความสั้น ๆ เพียงสองบรรทัดนั้น จะถูกผลิตซ้ำและเป็นส่วนหนึ่งในการขยายความเกลียดชัง Homophobia ต่อ LGBTI ซึ่งเป็นความเกลียดชังที่ไร้เหตุผลและไร้หัวใจอย่างเลวร้ายไม่ต่างจากที่พี่น้องมุสลิมต้องเผชิญ หรือการที่ข้อความนั้นเป็นส่วนหนึ่งที่จุดไฟเพิ่มอุณหภูมิของความขัดแย้งทางความคิด จนอาจจะลุกลามกลายเป็นการขัดแย้งที่รุนแรงในมิติเชิงอัตลักษณ์ระหว่างมุสลิมและ LGBTI หรือปลายทางของมันจะทำให้ตัวของผู้เขียนเองและคู่ชีวิต รวมถึงผู้ที่เกี่ยวข้องกับห้องเรียนเพศวิถีต้องตกอยู่ในสถานการณ์ที่สุ่มเสี่ยงต่ออันตรายจากผู้ที่มีความคิดสุดโต่งหรือ Homophobic ผู้เขียนไม่อาจเข้าใจได้เลยว่าทั้งที่เราเป็นเพื่อนกันทั้งในโลกวิชาการและเฟสบุ๊ก เคยไปทานอาหารร่วมกัน จะทำให้อาจารย์เลือกที่จะสื่อสารเช่นนั้นโดยไม่ได้อสอบถามข้อเท็จจริงมายังผู้เขียนก่อนได้อย่างไร และไม่พบความตระหนักหรือคำชี้แจงใด ๆ ในเรื่องนี้จากโพสต์ครั้งหลังของอาจารย์

อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนเชื่อว่าสิ่งที่เกิดขึ้นนี้มีสาเหตุจากการโพสเฟสบุ๊กของอาจารย์ โชคชัยเพียงเท่านั้น แต่มันสะท้อนถึงทัศนคติเชิงลบต่อ LGBTI มุสลิมที่มีมายาวนาน ของสังคมชายแดนใต้ การขาดความรู้ความเข้าใจ การไม่ตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นกับคนกลุ่มนี้ และการขาดพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ในเรื่องดังกล่าว กล่าวตามความรู้สึก...สามจังหวัดชายแดนใต้ได้ละทิ้งคนเหล่านี้มานาน โดยปิดตาไม่รับรู้ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นต่อคนกลุ่มนี้ อันเป็นสิ่งที่เกิดจากโครงสร้างทางสังคมของปัตตานี/ชายแดนใต้ตนเอง กล่าวให้หนักขึ้นไปอีก...จารีตหรือวัฒนธรรมอันงามของปัตตานี จะงดงามอยู่ได้อย่างไรหากคนกลุ่มหนึ่งในสังคมถูกรุกไล่เบียดขับ ถูกผลักให้เผชิญหน้า

กับปัญหาต่างๆ จากตัวโครงสร้างของจารีตนั้น และสุดท้าย สิ่งในห้องเรียนเพศวิถีที่ตั้งคำถาม ให้ผู้เข้าร่วมได้กลับไปขบคิดอยู่เสมอคือ...เราจะอยู่ร่วมกันอย่างไรท่ามกลางความแตกต่าง หลากหลาย โดยที่เราไม่ทำลายกันและกัน สันติภาพและการกำหนดชะตากรรมตนเอง รวมถึงนิยามความหมายของปาตานีคืออะไร รวมถึงหรือกีดกันใครออกไปบ้างหรือไม่ หรือเป็น สันติภาพเพียงผลประโยชน์ของชนชั้นนำที่ไม่ ต่างอะไรกับที่ชนชั้นนำอีกฝ่ายหนึ่งต้องการ?

สุดท้ายนี้ ในทางตรงข้าม ผู้เขียนมีความ เป็นห่วงและไม่เห็นด้วยเป็นอย่างยิ่งต่อการใช้ ถ้อยคำแสดงความเกลียดชังต่อคนมุสลิม รวมทั้งการล้อเลียนโจมตีศาสนาอิสลาม และการ เหมารวมนักกิจกรรมในสามจังหวัดชายแดนใต้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจาก LGBTI ทั้งนี้ ไม่เป็นการ ดีต่อการสร้างความเข้าใจ การเรียนรู้ความคิดที่ ต่างอย่าง เป็นมิตร และทำลายโอกาสที่จะ รับรู้ความรู้สึกเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน จาก

ประสบการณ์การทำงานในพื้นที่แห่งนี้ ผู้เขียน พบว่าอารมณ์ความรู้สึกของคนที่นี่ ความภาค ภูมิใจในอดีตลักษณะวัฒนธรรมมลายู และความ ศรัทธาเชื่อมั่นในศาสนา เป็นคุณค่าสำคัญที่ นำพาให้ผู้คนมากมายในสามจังหวัดชายแดน ใต้ผ่านพ้นช่วงเวลาแห่งความทุกข์ยาก บางที เราอาจเรียนรู้ซึ่งกันและกันได้ผ่านความทุกข์ ยากเหล่านี้ การถูกเบียดขับกดขี่ เรียนรู้ที่จะ ให้อภัยที่ทางความคิดและสื่อสารโต้แย้งกัน ด้วยสันติค่ะ

เมื่อคนตาย เราควรฟังเสียงใคร?

ผู้เขียน : เอกรินทร์ ต่วนศิริ

ขณะที่เขียนบทความนี้ มันเป็นความรู้สึกที่มีต่อเหตุการณ์การวิสามัญคุณ
ชัยภูมิ ป่าแส มันชวนให้นึกถึงเรื่องราวในเหตุการณ์จังหวัดชายแดนใต้ และ
อยากหยิบยกเล่าถึงเหตุการณ์และประสบการณ์ที่เจอเพื่อจะชวนให้เห็นถึง
ปรากฏการณ์ความตายของคุณชัยภูมิ ป่าแส

(1)

อยากชวนย้อนไปวันพุธที่ 13 ก.พ. 2556 หลังจกมีการปะทะกันในเขตฐานปฏิบัติ การนาวิกโยธิน อ.เรือเสาะ จ.นราธิวาส เป็นการปะทะที่ทำให้ฝ่ายผู้ก่อการติดอาวุธ จำนวน 16 คน ได้เสียชีวิตทันที นับว่าเป็นการปะทะครั้งใหญ่ที่สุดที่มีผู้เสียชีวิตเป็นฝ่าย กลุ่มขบวนการอย่างชัดเจน มีอาวุธครบมือ หลายฝ่ายโดยเฉพาะฝ่ายความมั่นคงถือว่าเป็นเหตุการณ์ที่ประสบความสำเร็จอย่างไม่เคยมีมาก่อนหน้านี้

หากทว่าหลังจากเกิดเหตุการณ์ภายในวันเดียวกันนั้น นาวาเอก สมเกียรติ ผลประยูร (ยศในขณะนั้น) ได้กล่าวว่า 16 คนที่เสียชีวิตไม่ใช่ชัยชนะของเจ้าหน้าที่ ไม่เคยมีชัยชนะ จากความสูญเสียของผู้คนในแผ่นดินเดียวกัน ในทุกกรณีที่ผ่านมา

และหลังจากนั้นนาวาเอก สมเกียรติ ได้ตอบคำถามสื่อต่างๆจำนวนมาก โดยได้ให้สัมภาษณ์ทางวิทยุ ทวี ด้วยท่าทีอ่อนน้อมและถ่อมตน ย้ำตลอดเวลากว่า การมีคนตาย ไม่ใช่เรื่องชัยชนะของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แต่เป็นการสูญเสียร่วมกัน

ทำให้ระงับความรู้สึกสะใจของกองเชียร์ของผู้ที่ไม่ได้อยู่ในสนามรบจริง และ บรรเทาอาการความรู้สึกโกรธแค้นของครอบครัว ด้วยท่าทีอย่างนี้มันสำคัญอย่างยิ่งต่อการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและคลี่คลายไปได้บางส่วน

ผมเข้าใจเอาเองว่า นี่คงไม่ใช่ระบบทหารแน่ๆ แต่เป็นทักษะเฉพาะบุคคลของ นาวาเอก สมเกียรติ ผลประยูร ที่รู้จักสื่อสารกับสังคมโดยเฉพาะหลังจกมีคนตาย จากเหตุการณ์ปะทะครั้งใหญ่ และหลังจากเหตุการณ์ประมาณไม่เกินหนึ่งสัปดาห์ เห็นจะได้ นาวาเอกสมเกียรติก็ได้ตอบรับเดินทางมางานเสวนาที่มหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี เพื่อร่วมงานเสวนาเกี่ยวกับเหตุการณ์ข้างต้น ต่อหน้าผู้ฟังทั้งคนมลายูและคนพุทธ เจ้าหน้าที่รัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนในพื้นที่ มาร่วมงานแน่นห้องประชุมใหญ่

หลายคนได้ให้ความสนใจต่อการพูดของ นาวาเอกสมเกียรติ ที่เป็นมือปราบ 16 ศพ หากทว่าวันนั้นเป็นการพูดโดยไม่มีท่าทีถึงการ แสดงออกถึงความสำเร็จจากการปะทะข้างต้น แต่กลับย่ำว่า หากจับเป็นได้ ผมจะจับเป็นเพื่อ จะได้คุยกับพวกเขา และยอมรับว่าขบวนการ ที่ต่อสู้ในวันปะทะด้วยกันคงไม่ใช่พวกติดยา เสพติดแน่ๆ เพราะการโจมตีเป็นระบบที่ผ่านการฝึกมาอย่างดี

ทำให้บรรยากาศคลี่คลายไปในทิศทางที่ เข้าใจได้ ชาวบ้านที่มาร่วมงานทุกคนก็ยอมรับ ฟังคำอธิบายที่ตรงไปตรงมาและให้เกียรติแก่ ผู้ตาย โดยเหตุการณ์ครั้งนั้นไม่มีฝ่ายใดออกมา พุดจาใจโจมตีทหารหรือตั้งข้อสงสัยใดๆเลย

มันช่างแตกต่างกับกรณีความตาย ของชัยภูมิ ป่าแส ที่เจ้าหน้าที่ได้ออกมาให้ ความเห็นโดยไม่มีท่าทีเสียใจและปล่อยให้ กระบวนการยุติธรรมทำงานอย่างโปร่งใส ทั้งเรื่องของพยานหลักฐานและการตั้งคณะกรรมการเฉพาะกิจเข้ามาตรวจสอบ

การที่แม่ทัพภาคที่ 3 ออกมากล่าวว่า "ปกติการตัดสินใจของน้องพลทหารเขายัง เพียงนัดเดียว ขณะที่เขาทำท่าขว้างระเบิด ถ้าเป็นผม ณ เวลานั้นอาจกดออโต้ได้" เป็น ปฏิกริยาและคำพูดที่ตัดสินใจไปแล้วว่าอีกฝ่าย มีระเบิดอย่างแน่นอน หากทว่าปราศจากการ เคารพและให้เกียรติแก่ญาติ พี่น้อง และ เพื่อนฝูงของผู้ตาย

คงต้องกล่าวตรงๆว่า ทำให้ผม นึกถึง ประโยคจากภาพยนตร์เรื่อง 2499 อันธพาล ครองเมือง ที่ว่า " ถ้าคิดจะยิงใคร ต้องยิงแม่นยำให้ตาย ถ้าแม่นยำไม่ตาย เราตาย " หมู่เซียร์ พุด กับแดง ไบเลย์

ฟังแล้วเหมือนจะทำให้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความตาย หายไปด้วยการกดออโต้ โดยไม่กล่าวถึงสิ่งที่สำคัญคือ การให้ความยุติธรรมแก่ ผู้ตาย มากกว่านั้นที่ไม่ได้ยื่นประโยคที่สำคัญ คือ คำขอโทษและเสียใจที่มีคนตาย จากการ ปฏิบัติการของเจ้าหน้าที่

(2)

หลังจากเหตุการณ์การเสียชีวิตจำนวน 16 คน ทางผมและคณะได้เข้าไปดูในเขตฐาน ปฏิบัติการของฝ่ายทหารที่เกิดการปะทะขึ้น และได้พูดคุยกับเจ้าหน้าที่เรียบร้อยแล้ว ก็ต้อง เดินทางกลับเพราะดวงอาทิตย์กำลังหมดแสง และอีกประการคือ ได้มีคำสั่งออกประกาศ ให้เป็นพื้นที่กักอัยการศึก สุ่มเสี่ยงที่จะเกิด ภัยอันตรายหากขับรถกลางคืนกลับจังหวัด ปัตตานี เพราะในใจคาดเดาว่าจะมีการปะทะ รอบตีกีกรอบ

ระหว่างขับรถออกจากฐานทหาร ระหว่างทางก็ได้เห็นบ้านหลังหนึ่งซึ่งมีชาวบ้าน จำนวนมาก ทางเราก็ชะลอรถถามชาวบ้าน ว่า มีอะไรเกิดขึ้น ชาวบ้านก็ตอบว่า มาเยี่ยม บ้านคนที่ตาย คือบ้านหนึ่งใน 16 ศพ ทางเรา

ก็สอบถามว่าจะขอลงไปเยี่ยมได้ไหม ชาวบ้านก็ยินดี

หลังจากแนะนำตัวเรียบร้อย เพื่อให้รู้ว่า เป็นใครมาจากไหน หลังจากนั้นทางผมและกลุ่มคณะที่ลงพื้นที่ด้วยอีก 3 คนก็ได้มีโอกาสพูดคุยกับพ่อแม่ของผู้ตาย ตามบันทึกสั้นๆ ในสมุดบันทึกโน้ต และความจำอันเลือนลางในรายละเอียด แต่ชัดเจนในใจความสำคัญคือ

พ่อและแม่ของผู้ตายได้สลับกันพูดให้ความเห็นต่อลูกของเขาว่า นิสัยลูกชายเป็นคนซึ่กแล้ว เพราะเขารู้จักลูกเขาดี ไม่คิดว่าจะกล้าตัดสินใจสู้กับเจ้าหน้าที่รัฐได้ ทางพ่อเล่าให้ฟังว่า หลังจากที่ลูกกลับมาจากเป็นทหารเกณฑ์ ก็มาอยู่บ้าน และได้ช่วยที่บ้านทำงานกรีดยาง รับจ้างต่างๆ แต่ก็ไม่พอกับรายจ่าย ลูกเขาก็เลยตัดสินใจไปหางานในตัวเมืองจังหวัดนราธิวาส และช่วงระหว่างหางานก็ได้

ขับมอเตอร์ไซด์ผ่านด่านตรวจทางเข้าหมู่บ้านตลอด ลูกของเขาเล่าให้ฟังว่า เขาคิดอึดมากที่ต้องโดนตรวจตลอดเวลา โดนเจ้าหน้าที่ถามซ้ำๆ ว่าไปไหน ไปทำอะไร จนถึงขั้นโดนแกล้งเช่นตบหัว โดนซักถามนานๆ จนต้องเสียเวลา บางครั้งก็ไม่ทันเวลาละหมาด หลายครั้งที่ผู้เป็นพ่อได้เห็นลูกของเขาร้องไห้เพราะความกลัวและอึดอัด จากการที่โดนตรวจบ่อยๆ แต่ผู้เป็นพ่อก็คิดว่าไม่น่าจะมีอะไร เพราะเขาบอกว่าเขารู้จักลูกชายของเขาดี ว่าเป็นเด็กซึ่กแล้ว แม้จะอายุยี่สิบต้นๆแล้วก็ตาม จึงไม่ได้คิดอะไรมาก

หลังจากนั้นไม่นานลูกของเขาก็เปลี่ยนไป และหายตัวไปจากบ้านบ่อยๆเป็นเวลานาน เป็นเวลาเกือบสองปีมีบางครั้งที่กลับมาที่บ้านบ้าง แต่ก็อยู่ไม่นาน ครั้งสุดท้ายที่เจอก็คือ เป็นช่วงกลางคืน ก่อนเกิดเหตุการณ์หนึ่งสัปดาห์

ลูกชายของเขาได้มาบอกว่าจะมีงานใหญ่ที่ต้องทำ และหน้ไม้ไหวแล้วกับเรื่องที่ผ่านมาแต่นั้นคือครั้งสุดท้ายที่เขาได้เจอกัน ก่อนจะมาเจอศพที่ฐานปฏิบัติกรทหาร ในเช้าวันที่ 13 ก.พ. 2556 ซึ่งเป็นหนึ่งใน 16 ศพที่เสียชีวิต

ทางผมและคณะที่ไปด้วยก็ถามไถ่ด้วยความห่วงใยว่า เสียใจมากไหม ทางผู้เป็นมารดา ก็บอกว่าเสียใจที่รู้ว่าลูกตาย แต่มันก็ยุติธรรมแล้ว เพราะลูกของเขาเลือกเส้นทางที่ไปใช้อาวุธ และได้ทหารเขาก็ป้องกันตัว ไม่ได้ติดใจอะไร

หลังจากฟังคำพูดของผู้เป็นพ่อเป็นแม่ของคนที่ต้องสูญเสียลูกชายไป มันเป็นความรู้สึกเหมือนไม่ได้สนทนากันแค่ระหว่างคณะของผมกับพ่อและแม่ของผู้ตาย เพราะในการสนทนาก็จะมีชาวบ้านมามุงดูกันแน่นทั้งในบ้านและบริเวณรอบๆบ้าน การสนทนาใช้ภาษามลายู โชคดีที่วันนั้นมีล่ามช่วยแปลภาษาให้ ทุกๆคำตอบจะมีสายตาวงบ้านจับจ้องและสนใจมาก อาจจะเป็นเพราะทุกคนที่นั่นอยากทราบความจริงและความรู้สึกจากปากของคนที่ต้องสูญเสียลูกชายไป

ระหว่างทางกลับ บริเวณข้างทางมีตึ่เจียบส้งดและบรรยากาศเย็นยะเยือกสอดรับกับการประกาศกฏอัยการศึกของรัฐบาล สายตาวงมองออกไปข้างทางเห็นด่านตรวจบนถนน แต่ไม่มีทหารประจำการ เห็นแต่

แท่งปูนสี่เหลี่ยมและเศษไม้พ่อนขนาดกลางที่ถูกประกอบขึ้นเป็นสิ่งกีดขวางทางเพื่อชะลอรถ วางสลับกันไปมา เป้าหมายเพื่อให้คนขับรถชะลอความเร็วและใช้ทักษะในการประคองรถหลบซ้ายและขวา

แต่ก็อีกนั่นแหละ คำถามจึงโผล่ขึ้นมาว่า จะมีนักรบและกลุ่มขบวนการต่อสู้ใดที่ใช้ถนนสายหลักทางเข้าหมู่บ้านในการลำเลียงอาวุธหรือเสบียง เพราะดูสายตาสองร้อยเมตร ก็เห็นว่ามีด่านตรวจ ยิ่งเป็นนักรบในพื้นที่แล้ว ความชำนาญย่อมเจเนจัดเส้นทางกว่าเจ้าหน้าที่ที่มาประจำการเพียงชั่วครั้งชั่วคราว

พูดก็พูดเถอะมาถึงตรงนี้ก็ทำให้นึกถึงข้อเสนอของคุณภัควดี วีระภาสพงษ์ ที่เคยเขียนในบทความ "ถ้าข้าพเจ้าเป็นรัฐบาลประชาธิปไตย ข้าพเจ้าจะปฏิรูปกองทัพ" <https://prachatai.com/journal/2015/05/59480> ข้อเสนอข้างต้นทำให้กองทัพมีประสิทธิภาพทั้งด้านการรบและทักษะการอยู่ร่วมกับประชาชนจำนวนมากในประเทศไทย เพราะรัฐ/ชาติย่อมต้องการทหารเป็นกองทัพแน่ๆ แต่รัฐ/ชาติจะอยู่ได้อย่างไรหากประชาชนไม่มีสิทธิทวงถามสาเหตุของการตายภายใต้กระบวนการยุติธรรมที่เชื่อมั่นและไว้วางใจได้ และความตายของชัยภูมิก็เช่นกัน มันคือบทพิสูจน์ศักดิ์ศรีความเป็นคนเท่ากันของสังคมนี้ ความจริงและความยุติธรรมย่อมเป็นเครื่องหมายของสังคมที่มีอารยะ

หากถามหาความยุติธรรมไม่เจอแล้ว ก็คงต้องจบประโยคจากภาพยนตร์ 2499 อันธพาลครองเมือง ที่ว่า "แถวนี่แหม่งเถื่อน บอกตรงๆนะถ้าไม่แน่จริงอยู่ไม่ได้" — หมู่เชียร พูดกับแดง ไบเลย์

สรุ่ยย่อ ชวนถกหนังสือของ ผศ.ดร.อนุสรณ์ อุณโณ – ‘นบปีไม่กินหมาก’

ผู้เขียน : Book Around

วันนี้ 10 มีนาคม 2560 ไปร่วมฟัง “ชวนถกหนังสือของ ผศ.ดร.อนุสรณ์ อุณโณ – ‘นบปีไม่กินหมาก’” ที่ห้องสมุดวิลเลียม วอร์เรน บ้านจิม ธรอมป์สัน มาค๊ะ ผู้ร่วมเสวนาได้แก่ รศ.อับดุลเลาะ อับรูลู กรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี, ดร.ฟาริดา สุไลมาน องค์กรสันติภาพและสิทธิมนุษยชน และ ชะกาเรีย ยา อมตยา กวีซีไรต์ พ.ศ. 2553 ดำเนินรายการโดย ผศ.ดร.แพรว ศิริศักดิ์ดำเกิง มหาวิทยาลัยศิลปากร จัดโดย คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

นับว่าเป็นการถกกันที่ได้สาระความรู้หลากหลายมิติแต่ก็มีขี้ๆ กันไว้บ้างมีการไลฟ์ถ่ายทอดสดผ่าน Facebook page Kledthai Publishing

ขอสรุปสั้นๆ ที่จดตามมาแบ่งกันอ่าน นะคะ ถ้าฟังเต็มๆ ก็เกือบสามชั่วโมง ที่ไม่น่าเบื่อเลยคะ ผู้ร่วมเสวนาได้พูดถึงหนังสือ “นปีไม่กินหมาก” ไว้นั้นคะ (เอาแบบย่อๆ นะคะ)

ดร.พาริตา : หนังสือเล่มนี้สะท้อน วัฒนธรรมของคนในที่ที่มีการเล่าเรื่องกำหนด เป็นตัวละคร เรื่องเล่า เช่น ในเรื่อง ม้าพยศ ทำให้เห็นมุมมองวิถีชีวิตแบบนั้นจริงๆ เห็น วัฒนธรรมเก่าๆ ของบางบ้าน สิ่งในอดีตค่อยๆ หายไป สะท้อนให้เห็นความขัดแย้งของมิติทาง วัฒนธรรมและโลกอาหรับ การเปลี่ยนแปลง ต่างๆ ที่เกิดขึ้นการเมืองก็มีส่วนทำให้เกิดการ เปลี่ยนแปลง งานเขียนเล่มนี้สะท้อนตัวตน ของคนในสามจังหวัดชายแดนใต้ในเรื่องวิถี ชีวิตและวัฒนธรรม ซึ่งภาครัฐควรอ่านอย่าง ไตร่ตรองแล้วจะเข้าใจว่าทำไมพวกเขาถึงรัก และหวงแหนวัฒนธรรมประเพณีของพวกเขา หากภาครัฐเข้าใจวิถีชีวิตของคนที่นี่ในด้าน มิติการเมืองจะเป็นประโยชน์ต่อภาครัฐบาล อย่างมาก

รศ.อับดุลเลาะ : สิ่งที่ได้จากหนังสือ เล่มนี้คือมีความเป็นpositiveและค่อนข้างจะเป็นนวนิยายขนาดสั้น อ่านแล้วเพลิน มีชีวิต เป็นหนังสือที่อ่านสนุก ขวนให้คิด ให้ถกเถียง สะท้อนวิถีชาวบ้านที่ยังหลงเหลือว่าพวกเขา ต่อสู้อย่างไรเพื่อให้มีพื้นที่ของสังคมมุสลิม ผู้เขียนให้ชาวบ้านเล่าเรื่องให้ผู้เขียนฟัง

งานชิ้นนี้จึงเป็น positive outlook คือ เห็นอย่างไรก็เขียนอย่างนั้น ให้นำหนักกับคำ บอกเล่าค่อนข้างขาดความเป็นธรรมเนียมหนึ่ง และชุดความรู้เหล่านี้ได้กลายเป็นคำถาม ของผู้อ่าน ผู้เขียนสะท้อนเรื่องที่เขียนออกมา หนังสือเล่มนี้ทำทนาย แต่หลักการ ข้อบัญญัติ ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ ดีใจที่มีคนเขียน และผู้เขียนใช้ศัพท์ที่ไม่คุ้นเคย (รศ.อับดุลเลาะ ถกถึง “นปีไม่กินหมาก” แบบบทต่อบท สนุก มากๆ ค่ะ)

เชการ์รีย์ยา : บอกว่าให้อ่านหนังสือ สองเล่มเทียบกัน คือ “นปีไม่กินหมาก” กับ “มลายูที่รู้สึก” งานทั้งสองเล่มเป็นงานเขียน สายมานุษยวิทยา เมื่ออ่านทั้งสองเล่มเทียบ กันจะประหลาดใจจากสิ่งที่เห็น หนังสือสอง เล่มนี้ไม่ได้เขียนให้มุสลิมอ่าน เป็นบันทึก ทางประวัติศาสตร์จากคนที่ลงพื้นที่ และใน ต้นฉบับไม่มีการปรับแก้คำ ยังคงคำที่ผู้เขียน เขียนเอาไว้เช่นเดิม จึงปรากฏคำแบบพุทธสาย แข็งของอาจารย์อนุสรณ์อยู่ในหนังสือเล่มนี้

สำหรับในส่วนของท่านอื่นๆ คงต้องให้ ไปดูจากคลิปนะคะ น่าสนใจจริงๆ ค่ะ “นปีไม่ กินหมาก” ไปอ่านกันแล้วลองถกกับผู้เขียน ดูนะคะ

จาก <https://www.facebook.com/bookaroundwithnonglak/>

Think tank Forum เข้าใจกรอบจินตนาการ ปาตานีกับการพัฒนา

โดย รองศาสตราจารย์อับดุลเลาะ อับรู่

สำหรับบทสนทนาชายแดนใต้ที่ชวนมองไปข้างหน้า อาจต้องใช้จินตนาการ และหากจะลองจินตนาการแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจชายแดนใต้ในอนาคตนั้น ในมุมมองของนักวิชาการด้านเศรษฐศาสตร์อิสลามอย่าง รองศาสตราจารย์ อับดุลเลาะ อับรู่ แล้ว ได้อธิบายไว้ว่าอาจจะคำนึงถึงตัวแปรหลายตัวที่เข้าเกี่ยวข้อง อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เศรษฐกิจเป็นมิติหนึ่งของชีวิตที่จะพิจารณาวางแผนด้านเดียว โดดๆ โดยไม่คำนึงว่าสังคมพหุวัฒนธรรม นโยบายของรัฐในระดับต่างๆ ศักยภาพของพื้นที่ด้านเศรษฐกิจ โอกาสของปาตานีในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนตลอดจน มิติทางวัฒนธรรมในมิติศาสนาที่ส่งผลต่อการพัฒนาสังคมทั้งในระดับปัจเจกและ ส่วนรวม

กรอบในการจินตนาการ

อาจารย์อัปเดตเล่า มองว่า อนาคตเศรษฐกิจปาตานีในจินตนาการนั้นอยู่ภายใต้การจำกัดลำดับความสำคัญก่อนหลังว่าเราจะเริ่ม ณ จุดใด และทำความเข้าใจอย่างไรในแต่ละประเด็น เช่น

1. บทบาทหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง / ภาครัฐ เน้นอนในเมื่อเราอยู่ภายใต้รัฐ-ชาติ (Nation-State) ยุทธศาสตร์การดำเนินเศรษฐกิจระดับมหภาคเป็นสิ่งที่กำหนดหรือคัดทางเรือให้มุ่งไปสู่ทะเลของระบบทุนนิยมที่มีอาจจะหลีกเลี่ยงได้ เช่น แผนยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 – 2579) ภายใต้การนำของรัฐบาลชุดนี้ได้ออกแผนยุทธศาสตร์ที่ครอบคลุมกรอบเวลาไว้ 20 ปี แต่ในระดับแผนที่สั้นลงมากคือ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564)

การพัฒนาบทบาทภาครัฐในการพัฒนาเศรษฐกิจแยกเป็นภูมิภาคว่าผลการพัฒนาจะกระจายไปสู่คนหมู่มากเพียงใดหรือแผนพัฒนายังกระจุกตัวสู่คนกลุ่มน้อยเหมือนที่ผ่านมา

2. บทบาทหน่วยงานภาคเอกชน / สังคม ระดับปัจเจกของความเป็นไปของสังคม มักจะหม่นไปทางความคิดที่ไหลเวียนมาสู่ในชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะป็นชุดความคิดการพัฒนาใด ๆ อาทิเช่น

- การพัฒนาไปตามวิถีพอเพียง
- การพัฒนาไปตามโครงสร้างสังคม
- การพัฒนาไปตามวิถีวัฒนธรรม

ปัจจุบันปาตานีมีสภาพแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์ มีทะเล มีภูเขา มีชายหาด มีเส้นทางคมนาคมที่สามารถเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายทั้งในประเทศและต่างประเทศ มีท่าเรือที่สามารถพัฒนาเชื่อมโยงนานาชาติได้ เป็นประตูอาเซียนด้านใต้ของประเทศติดกับประเทศที่มีความเจริญก้าวหน้าทัดเทียมกับประเทศไทย โดยที่คนส่วนใหญ่และส่วนน้อยในพื้นที่สามารถปฏิสัมพันธ์วันรากฐานทางวัฒนธรรมไปตามสัดส่วนซึ่งจะส่งผลต่อศักยภาพในการผลิตและพัฒนาาร่วมกันได้อย่างดีทั้งหมด คือจุดแข็งโดยสังเขปของพื้นที่ ที่รัฐยังไม่สามารถพัฒนาได้อย่างเต็มที่เพราะการพัฒนาที่มุ่งเน้นตามแผนพัฒนาและการวางยุทธศาสตร์การพัฒนาไปตามระบบรวมศูนย์เหมือนทุกครั้งที่ผ่านมา ที่เราทราบกันดีอยู่แล้ว

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ศักยภาพและจุดแข็งมีอยู่เต็มเปี่ยมอย่างไร แต่ก็เชื่อว่าการพัฒนาเศรษฐกิจไม่ต่างกับด้านสังคมอื่น ๆ ที่อำนาจส่วนกลางยังชี้ทิศทางความมุ่งหมายให้เป็นไปตามความต้องการของรัฐ โดยไม่ปล่อยให้เป็นไปตามความมุ่งหมายของคนในพื้นที่ซึ่งมีเรื่องที่ต้องทำความเข้าใจอย่างถ่องแท้อยู่ โดยประเด็นที่เชื่อมโยงกันกับพื้นที่ ซึ่งอาจารย์ อับดุลเลาะ สรุปลงให้ฟังดังนี้ คือ

1. โครงสร้างความขัดแย้งของพื้นที่ด้านสังคม เศรษฐกิจ
2. วัฒนธรรมพื้นที่ซึ่งกลายเป็นสถาบันที่ส่งผลต่อการพัฒนาในวิถีพอเพียง
3. อิสลามเชิงพลวัตที่พร้อมเปลี่ยนแปลงบุคคลสังคมให้เป็นปัจจุบัน

ประเด็นหนึ่ง คำว่า “ปาตานี” ก็เป็นประเด็นในทางความมั่นคง ที่ฝ่ายความมั่นคงให้ความสำคัญอย่าไปพูดอย่าไปนึกถึงคำนี้ ถ้านึกแล้วก็จะกลายเป็นความหมายทางภูมิรัฐศาสตร์ ทัศนคติความในเชิงความมั่นคงในทางภูมิรัฐศาสตร์แล้วมันจะแก้ปัญหอะไรไม่ได้

อาจารย์อับดุลเลาะ กล่าวว่า ถ้ามองคำว่า “ปาตานี” ในความหมายที่เป็นปัจจุบัน ในเชิงการพัฒนานั้น เราก็จะมองเห็นว่าประชาชนเขามีความคิดก้าวหน้ามาก เพราะในระบบจังหวัดที่รอกการพัฒนาจากส่วนกลางอย่างเดียวนั้น มันไม่ไปถึงไหนจริงๆ เราตัดสินใจอะไรไม่ได้เลย และรายได้ที่จะเข้ามาสู่จังหวัดที่มันรวมศูนย์ที่ไม่กระจายอย่างประเทศที่มันเป็นแบบนี้ มันก็คงไม่ไปถึงไหนถ้าเราเทียบกับมาเลเซีย

“เราไปไม่ทันเขา ของเขาไม่ใช่การพัฒนาพื้นที่เป็นกลุ่มจังหวัด แต่เขาพัฒนาพื้นที่หลายๆจังหวัดเข้ามาเป็นกลุ่มจังหวัด ฉะนั้นเวลาเราจะเรียกตัวเราเองว่าปาตานี มันก็จะเกิดความเดือดร้อนอย่างเช่นกลุ่มนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา กับประเด็นที่เรียกตัวเองว่า ปาตานี ทำให้เกิดปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงนั้น มีคนมาถามอาจารย์ว่า จะเป็นอย่างไร หากจะเรียก “ปาตานี” กระนั้นมันจะไปแปลกอะไรถ้าจะเรียกปาตานี ถ้าเราจะพัฒนาประเทศให้เป็นกลุ่มจังหวัดหลายๆ จังหวัดเข้ามาเป็นพื้นที่ ในเชิงภูมิรัฐศาสตร์ แต่ก็ไม่ได้อยู่นอกเหนือไปจากประเทศไทย ทำไมจะทำไม่ได้? ก็ทำได้ แต่ที่ทำได้เพราะเรามีประเด็นอื่นที่จุดรั้งอยู่”

“ดังนั้นเวลาเรามองประเด็นเหล่านี้ ทำไมบ้านเราถึงเป็นแบบนี้ อันนี้เรามองเฉพาะบ้านเรา มองเฉพาะปาตานี ซึ่งหมายถึงกลุ่มจังหวัดหลายๆจังหวัดเข้ามารวมกัน ปัตตานี ยะลา นราธิวาสและบางส่วนของสงขลา (อันนี้จากการตีความของฝ่ายความมั่นคงเอง ไม่ใช่จากการตีความของประชาชน) ความมั่นคงเขาขีดมาอย่างนั้น ชิด ว่านี่เป็นกลุ่มจังหวัดที่มีปัญหา ถ้าอย่างนั้นกลุ่มจังหวัดที่มีปัญหาในเชิงภูมิรัฐศาสตร์ ในสมัยก่อนไม่ได้แยกแบบนี้ เพราะเขาเอาประชาชนที่มีลักษณะเหมือนกันเข้ามาจัดเป็นกลุ่มเดียวกัน

แต่ของเรา เราจัดแยกประชาชนถึงแม้จะมีลักษณะเหมือนกัน ให้มันกระจายกระจายไป อยู่ในกลุ่มจังหวัดอื่นซึ่งมันต่างกัน รัฐพิจารณาง่าย ต่อการพัฒนาพื้นที่ แต่ประชาชนเขา มองว่าง่ายที่จะจัดการหรือประเด็นที่จะพัฒนา”

“อันนี้เป็นเรื่องโลกแตกในทางวิชาการ ว่ารัฐพิจารณาในเชิงความมั่นคงเขาพิจารณา เพื่อต่อการไปควบคุม อันนี้เรายังไม่พูดถึงการเมืองที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ภายในจังหวัดเดียวกันอีก ที่เขตแดนมันเปลี่ยนไปตามอำนาจของบุคคลซึ่งต้องการให้ บรรลุวัตถุประสงค์ทางการเมือง ทาง การเลือกตั้ง ”

ประเด็นต่อมาคือ การเข้าใจความหมายที่แท้จริงของพระราชดำรัสของในหลวง รัชกาลที่ 9 คือ เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา ที่สามารถปรับใช้ได้ทุกมิติ ทุกเรื่องและไม่ได้เป็น เพียงแค่คำสวด

อาจารย์อับดุลเลาะ มองว่า ที่ผ่านมา คำว่า เข้าใจ เข้าถึง พัฒนานั้น มันเหมือน เป็นคำสวด ที่พวกเราทำเป็นคำสวดมากกว่าเป็นคำที่จะไปทำความเข้าใจ ในปรัชญาที่ พระองค์ท่านได้มอบไว้

“การสนับสนุนส่งเสริมที่ไม่ใช่การแทรกแซงจากภาครัฐจึงเป็นเรื่องที่ทำทนายสำหรับ อนาคตปาดานี้ความทักทายผู้บริหารและวิศวกรสังคม ว่าสัมพันธ์กับพระราชดำรัสของในหลวง รัชกาลที่ 9 ว่าด้วย “ เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา ” ถึงแก่นเพียงใดไม่ใช่เพียงคำสวดไปวัน ๆ”

“ครั้งหนึ่งที่พระองค์ท่านลงมาทางใต้ พระองค์ท่านบอกกับโต๊ะอิหม่ามที่เข้าเฝ้า นั้น ว่า มัสยิดที่ปัตตานีต้องต่อเติมเพราะต่อไปประชาชนจะเยอะขึ้น ท่านยังรับสั่งต่อไปว่า ให้ ต่อเติมอยู่ในสถาปัตยกรรมในแบบที่มันเป็นอยู่ หลังจากนั้น ก็มีการต่อเติมซีกซ้าย ซีกขวา ออกมาอย่างสวยงามและลงตัวบนฐานที่เป็นสถาปัตยกรรมแบบเดิมโดยไม่มี ความแปลก แยกอย่างที่เป็นปัจจุบัน แต่ช่วงไม่กี่ปีมานี้ ก็มีการพัฒนาพื้นที่ของมัสยิดกลาง ให้สวยงาม สร้างกำแพง และแต่งเติมต่างๆ โดยการเอาต้นอินทผลัมมาประดับใส่”

“ผมซัดใจมากทำไมไม่ใส่ต้นตาล ประเทศไทยไม่มีต้นอินทผลัม ซึ่งมันเป็นของ ตะวันออกกลาง ทำไมเราต้องเอาสัญลักษณ์ของต้นอินทผลัมมาใส่ในจังหวัดปัตตานี ทำไมไม่เอาต้นตาล ต้นมะพร้าว หรือต้นปาล์ม ซึ่งเป็น พันธุ์พืช ของประเทศไทยมาใส่ ทำไมต้องเอาสัญลักษณ์ของตะวันออกกลางมาใส่ ซึ่งบ่งบอกถึงความไม่ใช่และไม่เข้ากัน เพราะเราไม่คุ้นเคยกับต้นอินทผลัม แต่เรacunเคยกับต้นมะพร้าวต้นตาล ทำให้ถึงเกิด ภาพขัดแย้งอย่างนั้น”

ยังมีอีกตัวอย่างเหตุการณ์ที่สะท้อนการขาดการทำ ความเข้าใจ คำว่า เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา ในพื้นที่ คือ การสร้างกำแพงและประตูกำแพงของมัสยิด ซึ่งมันเป็นรูปแบบที่

ไม่ແມ່ຕໍ່ซึ่กักับตัวโคมของมัสยิดเลย เพราะลวดลายของประตูและกำแพงของมัสยิด เป็นลวดลายที่มีลักษณะเหมือนระฆัง สัญลักษณ์ของความเป็นพุทธ และป้ายมัสยิด ซึ่งมีการลวดลายเหมือนกับสถาปัตยกรรมของจีน ในขณะที่มัสยิดมีลักษณะสถาปัตยกรรมที่มีอิทธิพลในรูปแบบของอิสลามนั้น นั้นเป็นความขัดแย้งในตัวรูปแบบของมัน ซึ่งมันต่างจากพระราชดำรัสที่ในหลวงเคยให้ไว้ว่า ให้มันแมซซิด ก็กลับสถาปัตยกรรมเดิมของมัน

อาจารย์อับดุลเลาะได้อธิบายเพิ่มเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมที่มีอิทธิพลในรูปแบบของอิสลามไว้ว่า “อิสลามในแต่ละพื้นที่ที่มีสถาปัตยกรรมในรูปแบบของตัวเองที่เรียกว่าปฏิมากรรมมุสลิมของพื้นที่นั้นนั้น มุสลิมจีน ก็มีสถาปัตยกรรมมุสลิมแบบจีน มุสลิมอินเดียก็มีสถาปัตยกรรมในรูปแบบของมุสลิมอินเดีย ส่วนมุสลิมปาตานี ก็มีสถาปัตยกรรมแบบปาตานี แต่ไม่มีสถาปัตยกรรมแบบปน แบบจีน แบบพุทธ อย่างที่ปรากฏอยู่ในมัสยิดกลางปัตตานี ซึ่งมันไม่แมตซ์ซึ่กั ไม่ได้สอดคล้องกัน และมีก็คนที่เข้าใจตรงนี้”

ดูเหมือนว่ากรณีเรื่องราวอย่างนี้จะปรากฏอยู่เยอะ เรื่องของการพัฒนาที่ยังไม่เข้าใจพื้นที่อย่างแท้จริง ทำให้การพัฒนาเลยไม่ค่อยสอดคล้องกับความต้องการของพื้นที่ อาจเป็นไปได้ที่ กรอบการมองพื้นที่ในเชิงภูมิรัฐศาสตร์ ถ้าเข้าใจปาตานีในเชิงภูมิรัฐศาสตร์ และคิดถึงความเป็นเชิงด้านความมั่นคง ก็จะมีเรื่องระเบิด ยิ่ง ช่า ก็ไม่จบสักที

ประเด็นสุดท้าย ความเชื่อมโยงการเข้าใจ เข้าถึง ความเป็น “ปาตานี” สู่การพัฒนาที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่ โดยเฉพาะถ้าประชาชนคิดมอง คำว่า “ปาตานี” ในมิติภูมิรัฐศาสตร์ แล้วรัฐจะคิดอย่างไร อันนี้เป็นเรื่องที่มีความสำคัญ ฉะนั้นถ้าพูด เรื่องของความเข้าใจ คือต้องเข้าใจอะไรบ้าง ซึ่งจะมีประเด็นมากมายที่ต้องเข้าใจ และอธิบายประเด็นเหล่านั้นกันอย่างไร

อาจารย์อับดุลเลาะ อธิบายว่า เมื่อเราตั้งประเด็นไว้แล้ว เราจะเข้าถึงประเด็นที่บอกไว้อย่างไร ประเด็นอะไร เข้าถึงอย่างไร พัฒนาประเด็นในภาคปฏิบัติด้วยวิธีใด จะแยกว่า เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา ในประเด็นอย่างไรและแบบใด อันนี้ถ้าเรานำเอาแต่ละประเด็น มาตั้งไว้ เหมือนเราจะไปถูก เป็นประเด็นๆ มันจะต้องให้มันลึกซึ้งจริงๆ เข้าถึงจริงๆ เข้าถึงภูมิรัฐศาสตร์เดิม ปัจจุบัน และในอนาคต และเราจะเห็นทิศทางในอนาคต

“แต่เวลาเราพูดก็เหมือนพูดไปในเชิงวิชาการมองว่า มันเป็นไปได้ไม่ได้ เหมือนเป็นการเพื่อฝัน เป็นสิ่งที่เรานึกขึ้นมาเท่านั้นเอง การพูดที่พูดไปในสิ่งที่อยากจะบอก แต่การฟังที่อาจถูกตีความ เป็นอย่างอื่น ฉะนั้นการพูดถึงปาตานี ในเชิงภูมิรัฐศาสตร์ จะต้องระมัดระวัง ว่าเราจะพูดถึงอดีต หรือจะให้อดีตเป็นปัจจุบัน”

อาจารย์อับดุลเลาะย้าว่าการพูดถึงเกี่ยวกับประเด็นคำว่า “ปาตานี” ในความหมายที่เป็นหลายๆจังหวัดรวมกัน แสดงว่าคนที่พูดมีความคิดก้าวหน้า เป็นความต้องการการเปลี่ยนแปลง ภายในกรอบของรัฐธรรมนูญของไทย แต่มีกลุ่มมองว่า คิดแบบนี้ไม่ได้และเป็นสิ่งต้องห้าม

ทั้งนี้อาจารย์อับดุลเลาะย้า ได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับการใช้คำว่า “ปาตานี” หรือ “มลายูปาตานี” ว่า

“ความเป็นชาวปาตานีมันถูกใช้ใน ต่างประเทศ “มลายูปาตานี” ที่เขาใช้เรียกกัน เช่น คนมักกะฮ์มักก็จะเรียกคนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ว่า คนมลายูปาตานี ในเมื่อเขาใช้อย่างนี้ก็ไม่ได้กระทบกับสภาพดินแดนของประเทศไทย แต่เราเป็นห่วงมากจนเกินไปจนทำให้มันเกิดผลกระทบและเมื่อพูดคำนี้ออกมากลายเป็นอีกคนหนึ่งซึ่งมันไม่ใช่คนเดียวกัน กลายเป็นอีกพวกหนึ่ง ที่กลายเป็นอื่น กลายเป็นประเด็นทางความมั่นคง และก่อให้เกิดความระแวงระวัง สงสัยขึ้นมา”

“ดังนั้น เวลาเราพูดถึงเรื่องของภูมิรัฐศาสตร์ เราจะพูดในลักษณะใด เพื่อที่จะให้หน่วยงานความมั่นคง จะได้เข้าใจว่านี่คือมิติที่สำคัญเพราะมันจะกำหนดบทบาทของอนาคต เรามีมิโนภาพของอนาคตจะให้มันเป็นอย่างไร ถ้าไม่ดูในมิติของในอดีตด้วย ก็ไม่มีทางที่จะเข้าใจ เช่น คนปัจจุบันพูดคำว่าปาตานีแยกจากจะนะ ที่จริงจะนะเป็นพื้นที่โซนที่มีลักษณะเหมือน ก็เกิดการแยกแบ่งเขตให้จะนะเป็นส่วนของสงขลา กลายเป็นการตัดออกจากญาติโยมของเขาอันนี้คือสิ่งที่ประเทศไทยได้กระทำไว้”

กล่าวโดยสรุปแล้วสำหรับ รองศาสตราจารย์อับดุลเลาะย้า อับรู หนึ่งในปัญญาชนของชายแดนภาคใต้/ปาตานี เห็นว่ามิติของการพัฒนาในอนาคตในด้านต่างๆ เห็นว่าการพัฒนาที่มาจากส่วนนโยบายของรัฐจะมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เป็นแบบหนึ่ง แต่ถ้าเราถามชาวบ้าน ในอนาคตจะให้มันไปตามความมุ่งหมายคนละอย่างกัน รัฐคิดเพื่อให้เป็นตามที่รัฐคิด แต่ชาวบ้านคิดเพื่อให้มันเป็นไปตามที่ชาวบ้านคิด

ฉะนั้นความมุ่งหมายตรงนั้นมันแตกต่างกัน

